

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษา แนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ปัจจัยการดำเนินงาน โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อนำไปเป็นแนวทางการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
2. หลักการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
3. แนวทางในการดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
4. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดโครงการอาหารกลางวัน
5. การจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนในประเทศไทย
6. สภาพทั่วไปของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตบางกอกน้อย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

1. ความหมายของโครงการอาหารกลางวัน

จากการศึกษาพบว่า มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความของโครงการอาหารกลางวันไว้หลายประการดังนี้ คือ

โครงการอาหารกลางวัน หมายถึง การดำเนินการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา โดยอาศัยแรงงานจากครู คนงาน นักเรียน หรือจ้างบุคคลภายนอกเข้ามาช่วย เพื่อจำหน่ายหรือให้เป็นบางส่วนกับนักเรียนที่ขาดแคลน โดยเฉพาะหรือเพื่อให้ นักเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานในราคาถูกลง และให้มีคุณค่าทางอาหารมากที่สุด (ผาสุก อุทัย อ้างถึงใน รัชฎาภา อมาตยกุล, 2541, หน้า 14)

โครงการอาหารกลางวัน หมายถึง โครงการที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้ นักเรียนได้รับ รับประทานอาหารกลางวัน ที่โรงเรียน เพื่อส่งเสริมภาวะโภชนาการที่ดีเพียงพอต่อความต้องการของ ร่างกาย นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกต้องตามกำลังเงินและเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริม

การพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และความสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร (วีระชัย ศรีเมือง อ้างถึงใน รัชฎาภา อมาตยกุล, 2541, หน้า 15)

โครงการอาหารกลางวัน หมายถึง การจัดหาอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นความพยายามอย่างยิ่งของผู้บริหาร คณะครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องที่จะจัดหาอาหารให้นักเรียนเป็นอาหารกลางวันในโรงเรียน 1 มื้อ เพื่อบรรเทาความหิวโหยและเพื่อส่งเสริมสุขภาพและภาวะโภชนาการที่ดีแก่นักเรียน โดยการจัดอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ สะอาด ถูกหลักสุขาภิบาลอย่างเพียงพอ (ประยงค์ จินดาวงศ์, 2536, หน้า 94)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสรุปได้ว่าโครงการอาหารกลางวัน หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ที่มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย เพื่อให้มีการพัฒนาการตามวัย พร้อมทั้งสร้างเสริมสุขนิสัย และมรรยาทในการรับประทานอาหารให้นักเรียน โดยมีคณะบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน ครู คนงาน ภารโรง และอื่นๆ เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงาน

2. ความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวัน

ในการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่ง ที่มักจะไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึง คือ ตัวเด็กแม้ว่าหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน คุณภาพของครู จะดีเพียงไรก็ตาม หากคุณภาพของเด็กยังไม่เอื้ออำนวยให้ประสิทธิภาพของการเรียนรู้เป็นไปได้สูงแล้ว ผลที่ได้รับย่อมต่ำกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ เด็กที่มีคุณภาพจะต้องมีร่างกายแข็งแรง และมีสมองพร้อมที่จะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่เด็กจะมีคุณภาพที่ดีได้จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยที่ส่งเสริมหลายประการ โดยเฉพาะปัจจัยทางด้านโภชนาการ เพราะการเจริญเติบโตของร่างกายทุกส่วน ต้องการอาหารในการเสริมสร้าง ซ่อมแซมและบำรุงให้ร่างกายมีความสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ อาหารยังช่วยเสริมความสามารถในการใช้สมองให้เกิดประโยชน์ในการคิดแก้ปัญหา ส่งเสริมสุขภาพจิตให้อยู่ในสถานะที่ดี การบริโภคอาหารให้ได้สัดส่วนตามวัยและถูกสุขลักษณะของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กวัยเรียนเป็นระยะที่ร่างกายกำลังเจริญเติบโตย่อมต้องการอาหารที่จะไปบำรุงร่างกาย ส่งเสริมการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย รวมทั้งส่งเสริมการเจริญเติบโตทางสมอง เพิ่มพูนความคิดด้านสติปัญญา (ชวลิต พุททวงศ์, 2542, หน้า 51) ถ้าเด็กบริโภคอาหารไม่เพียงพอ หรือได้คุณภาพของสารอาหารไม่ครบถ้วน ร่างกายจะเกิดภาวะทุพโภชนาการในระดับความรุนแรงต่างๆ กัน ตามชนิดปริมาณและระยะเวลาของการขาดอาหารนั้นๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสมรรถภาพการเรียนรู้ของเด็ก เพราะความหิวเกิดจากความต้องการอาหาร เมื่อไม่ได้รับอาหารตกถึงท้องน้ำตาลในเลือดก็จะน้อย เกิดความรู้สึกหิวขึ้นในจิตใจ เด็ก

นักเรียนที่ไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันจะขาดสมาธิ กระสับกระส่าย และขาดความสนใจในการเรียนรู้ ทำให้เรียนหนังสือไม่ได้ดี เนื่องจากเพื่อนฝูง สิ่งเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่งของเด็ก ดังนั้น อารี วัลยะเสวี (2540, หน้า 135-141) สรุปได้ว่าการจัดอาหารสำหรับเด็กวัยเรียน จึงเป็นภารกิจอย่างหนึ่งที่ครูและผู้ปกครองของเด็กจะต้องร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้รับอาหารอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการ อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และในบางกรณีที่จะเป็นการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาวินัยภาพโภชนาการที่เกิดขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของจอห์น ลอค นักการศึกษาชาวอังกฤษที่ว่า ถ้าร่างกายที่สุขภาพสมบูรณ์แล้ว ย่อมก่อให้เกิดสติปัญญาดีด้วย (Diehl, 1964, p. 458)

การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา มีความสำคัญเพราะหมายถึงกรรมวิธีการใดๆ ก็ตามที่จะให้เด็กนักเรียนได้มีอาหารกลางวันรับประทาน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 4) ได้มีความมุ่งหมายในการจัดโครงการอาหารกลางวัน ดังนี้

- (1) ดูแล จัดการให้นักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่า
- (2) ดูแล จัดการให้นักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวันทุกคนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าเหมาะกับวัย
- (3) ตรวจสอบคุณภาพอาหารเพื่อให้มีอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการสะอาด ถูกหลักอนามัย สำหรับนักเรียน
- (4) บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ตามหลักสูตร เชื่อมโยงกับโครงการอาหารกลางวัน
- (5) จัดทำกิจกรรมอื่นๆ เพื่อสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เช่น โครงการส่งเสริมผลิตเพื่ออาหารกลางวัน โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เป็นต้น
- (6) ประสานความร่วมมือจากองค์กรหน่วยงานราชการเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น ส่งเสริมการสร้างผลิตในโรงเรียนการจัดหาอาหารกลางวันให้นักเรียน เป็นต้น
- (7) การนิเทศ ติดตามผลโครงการอาหารกลางวัน โดยเน้นการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้านต่างๆ โดยมีการบูรณาการเข้ากับกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรให้มากที่สุด

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2527, หน้า 843) กำหนดความมุ่งหมายการจัดโครงการอาหารกลางวันจะบรรลุผล ควรยึดถือหลัก ดังต่อไปนี้

(1) มุ่งผลที่จะเกิดกับเด็กเป็นสำคัญ ไม่มุ่งหวังผลกำไร สงเคราะห์เด็กยากจน เด็กทั่วไปได้รับประทานอาหารราคาถูกลง ควรปรับปรุงการจัดอาหาร ปรับปรุงอุปกรณ์เครื่องใช้ที่ สึกหรือ

(2) มุ่งที่คุณค่าทางโภชนาการ จัดให้มีคุณค่าทางอาหารครบทั้ง 5 หมู่

(3) ให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษา ควรให้นักเรียนได้ศึกษาในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการจัดรายการอาหาร การเลือกซื้ออาหาร การปรุงอาหาร การอนามัย และการปฏิบัติตน เกี่ยวกับการรับประทานอาหาร เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของนักเรียน

รัชฎาภา อมาตยกุล (2542, หน้า 13) กล่าวว่าโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความมุ่งหมายสำคัญในการจัดขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนทุกคนได้ รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการครบถ้วนเพื่อเป็นการสร้างเสริมสุขภาพอนามัย ที่ดี ให้นักเรียนมีร่างกายสมบูรณ์และแข็งแรง

ซีเฟลด์ท์ (Seefeldt อ้างถึงใน ดาวรุ่ง กิริแสง, 2544, หน้า 11) อธิบายว่า การจัด อาหารกลางวันนักเรียนมีความมุ่งหมายสำคัญ เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวัน อย่างมีคุณภาพและปริมาณที่ได้สัดส่วนตามหลักโภชนาการเพื่อช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพดี และ เพื่อให้นักเรียนและครูได้รับประทานอาหารที่ถูก

กรุงเทพมหานครได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการอาหารกลางวันไว้ ดังนี้ คือ

(1) เพื่อให้นักเรียนที่ขาดแคลนได้มีอาหารกลางวันรับประทานอย่างทั่วถึง

(2) เพื่อให้นักเรียนทุกคนในโรงเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่า ตามหลักโภชนาการและสุขาภิบาลอาหารในราคาถูกลง

(3) เพื่อเสริมสุขภาพพลานามัยของนักเรียนให้มีพัฒนาการทางร่างกายและ สติปัญญาให้เจริญเติบโตตามวัย อันจะส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(4) เพื่อเป็นการเสริมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี (แขนงงานบ้าน) แก่นักเรียน

3. ประโยชน์ของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน

ประโยชน์ของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน มีประโยชน์โดยตรงแก่เด็กนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่ขาดแคลนได้รับประทานอาหารกลางวันฟรีทุกวัน มีผลดีต่อผู้ปกครอง เป็น ตัวอย่างที่ดีในด้านโภชนาการแก่ชุมชน เป็นการช่วยสังคมและประเทศชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากเด็กปฐมวัยมีอัตราการเจริญเติบโตสูงมาก ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่อย่างมาก เด็กในวัยนี้ต้องการการเลี้ยงดูที่ดี โดยต้องได้รับอาหารที่มีคุณค่าอย่างเพียงพอ

การช่วยเหลือเด็กยากจนให้มีอาหารรับประทาน โดยอาศัยงบประมาณจากรัฐบาล เพียงฝ่ายเดียวมอบให้โรงเรียนไปดำเนินการ ซึ่งหมดไปกับการจัดหาอาหารให้เด็กในแต่ละปี ไม่อาจช่วยให้โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนยั่งยืนอยู่ได้ และไม่อาจช่วยให้เด็กทุกคนมีอาหารกลางวันรับประทานได้ตลอดไป ความร่วมมือจากภาคเอกชน มูลนิธิ คณะบุคคล หรือผู้มีจิตกุศลต่างๆ จะช่วยเสริมแรงให้โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่จะให้นักเรียนไทยทุกคนในระดับประถมศึกษาได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณภาพจนอ้อมทุกคนได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 26-27) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของโครงการอาหารกลางวันไว้ ดังนี้

(1) นักเรียนได้รู้จักหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับโภชนาการ การเกษตร ฯลฯ จากการปฏิบัติจริงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

(2) เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องของโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้มีความรู้ความเข้าใจถึงหลักโภชนาการ วิธีปฏิบัติและมีสุนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร สามารถนำไปใช้เพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของตน

(3) นักเรียนมีสุขภาพดีขึ้นมีความสามารถในการเรียน อันจะทำให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของชาติในอนาคต

(4) นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันอย่างทั่วถึง โดยบิดา มารดา หรือผู้ปกครองไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือเสียราคาประหยัด

(5) นักเรียนมีพัฒนาการดีขึ้นทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อันจะส่งให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กองโรงเรียน สำนักการศึกษา (2545, หน้า 1) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ดังนี้

(1) นักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครจะได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการและสุขาภิบาลอย่างทั่วถึง

(2) สุขภาพอนามัยและการเจริญเติบโตทางร่างกายสติปัญญาของนักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร จะพัฒนาได้ตามเกณฑ์มาตรฐานทางร่างกายของกระทรวงสาธารณสุข

(3) นักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครจะเกิดอุปนิสัยในการรับประทานอาหารที่ถูกหลักอนามัย รู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย พร้อมทั้งมารยาทในการรับประทานอาหารที่ถูกต้อง

(4) นักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครจะมีพัฒนาการที่ดีทุกด้าน เติบโตขึ้นเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติต่อไป

สรุปได้ว่า การจัดหาอาหารกลางวันในโรงเรียนมีประโยชน์คือ นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ได้พัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคม จิตใจ อันจะเกิดผลดีต่อการเรียนของนักเรียน และนักเรียนมีความรู้ทางด้านโภชนาการในการรับประทานอาหาร

หลักในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครได้ออกระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วย โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน พ.ศ. 2523 โดยในระเบียบให้โรงเรียนจัดให้มีโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนขึ้นได้ แต่มิให้มีการบังคับ ให้กรุงเทพมหานครสนับสนุนให้โรงเรียนจัดให้มีโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน และหากเป็นการสมควรอาจจัดสรรเงินงบประมาณอุดหนุนให้โรงเรียนตามความเหมาะสมให้โรงเรียนพึงเล็งเรื่องความสะดวก ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถือหลักโภชนาการ เงินที่ได้จากค่าอาหารมิใช่เงินบำรุงการศึกษา ให้หัวหน้าสถานศึกษาแต่งตั้งเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่งคน ทำหน้าที่จัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย และคณะกรรมการประกอบด้วยเจ้าหน้าที่อย่างน้อยสามคนเป็นผู้ร่วมรับผิดชอบในการเก็บรักษาเงินและเป็นผู้ตรวจสอบการรับจ่ายเงิน

หลักในการจัดโครงการอาหารกลางวันและโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กำหนดจัดบริการอาหารกลางวันฟรีให้แก่ นักเรียนทุกคนและทุกระดับ โดยจัดสรรทุนอาหารกลางวันคนละ 1 มื้อๆ ละ 15 บาท จำนวน 200 วัน สำหรับกระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณอาหารกลางวันให้เด็กนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดสรรให้หัวละ 15 บาท จำนวน 200 วัน แต่ให้นักเรียน 30% เท่านั้น

แนวทางในการปฏิบัติงานโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

(1) ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำอาหารกลางวันที่มีคุณภาพถูกหลักโภชนาการ ในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย บริการฟรีแก่นักเรียนทุกคนทุกระดับ

(2) เผยแพร่ความรู้ด้วยโภชนาการและสุขาภิบาลอาหารแก่นักเรียนผู้ปกครองและชุมชนโดยการจัดประชุมสัมมนา อบรมและจัดทำสื่อเอกสาร เช่นรายการอาหาร (เมนู) ตำรับอาหาร และความปลอดภัยจากสารปนเปื้อน ฯลฯ

(3) ส่งเสริมให้โรงเรียนปลูกฝังมารยาท และระเบียบวินัยในการรับประทานอาหารแก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

(4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องติดตามและประเมินผล การจัดโครงการอาหารกลางวัน และภาวะโภชนาการของนักเรียน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

รูปแบบการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

รูปแบบที่ 1

จัดเป็นอาหารจานเดียว ซึ่งโรงเรียนต่างๆ ไป สามารถดำเนินการได้เพราะจัดง่ายราคา ถูก คุณค่าทางอาหารครบ ได้แก่ ข้าวผัด ข้าวคลุกต่างๆ ข้าวราดแกง ก๋วยเตี๋ยวผัดต่างๆ ก๋วยเตี๋ยวน้ำ ขนมน้ำยา

รูปแบบที่ 2

จัดอาหารเป็นชุด ประกอบด้วยอาหารคาว 2 อย่าง หรือมีขนมหวาน หรือผลไม้ที่มีมากตามฤดูกาล

สรุปประเด็นสำคัญในการดำเนินงาน โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ดังนี้

(1) บุคลากรที่ดำเนินงานโครงการควรเป็นครู นักเรียน ภารโรง ผู้ปกครอง กลุ่มบุคคลต่างๆ ในชุมชน

(2) งบประมาณการเงินจากแหล่งต่างๆ เช่น รัฐบาล มูลนิธิ หรือสมาคม

(3) โครงการอาหารกลางวันควรสัมพันธ์กับ การเรียนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ และเทคโนโลยีโดยให้นักเรียนประกอบอาหารที่ถูกหลักโภชนาการเอง

(4) อุปกรณ์เครื่องมือ ให้คำนึงถึงความเหมาะสม ประหยัด

(5) สถานที่ที่ประกอบการ ถูกหลักสุขาภิบาล

(6) หลักการบริหารงานโครงการอาหารกลางวัน

จากการศึกษาพบว่า มีผู้ให้หลักการบริหารโครงการอาหารกลางวันไว้หลายประการ ดังนี้

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2534, หน้า 98-99) เสนอแนะหลักการดังนี้

(1) หลักการความต้องการของนักเรียน

(2) หลักความมาตรฐานทางโภชนาการ

(2.1) หลักความเปลี่ยนแปลงทุกวัน

(2.2) หลักการควบคุมอาหารให้แน่นอน

(2.3) หลักการบริการด้วยราคาถูก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (อ้างใน ดาวรุ่ง คิริแสง, 2544, หน้า 15) ได้ยึดหลักการ คือ

(1) คำนึงถึงประโยชน์แก่เด็กไม่มุ่งหวังกำไร

(2) หลักการทางโภชนาการ

(3) หลักการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2534, หน้า 3) ได้วางหลักสำหรับการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยยึดแนวนโยบายทางการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ดังนี้

(1) จัดอาหารกลางวันที่มีคุณค่า และปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย จำหน่ายในราคาถูกรหรือบริการฟรีแก่นักเรียนที่ขาดแคลน

(2) จัดให้มีอาหารเสริมระหว่างมื้อ และอาหารเสริมโปรตีนจากถั่วเหลือง และถั่วต่างๆ

(3) สนับสนุนทางด้านวัสดุอุปกรณ์ เมล็ดพันธุ์พืชให้โรงเรียนปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อช่วยโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สำหรับโรงเรียนที่มีบริเวณพอจัดได้

การบริหารงาน โครงการอาหารกลางวัน เป็นการนำวิธีการแบบ POSDCORB ของลูเธอร์ กูลิค (Luther Gulick) มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหาร โครงการอาหารกลางวันให้มีประสิทธิภาพ (ประถม แสงสว่าง, 2524, หน้า 20) สรุปได้ดังนี้

Planning หมายถึง การวางแผน โครงการว่ามีหลักการและวัตถุประสงค์อะไร ก่อนลงมือปฏิบัติจริง การดำเนินโครงการจะทำเมื่อไรควรมีใครเข้าร่วมโครงการ จะได้วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณเท่าไร จากที่ใด ระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ และผลคาดว่าจะได้รับเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว

Organizing หมายถึง การจัดโครงสร้างของการบริหาร การกำหนดหน้าที่ของหน่วยงานย่อย หรือตำแหน่งต่างๆ ของงานให้ชัดเจน การรวบรวมทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่เข้าด้วยกันเพื่อปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบริหาร การจัดรวบรวมบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ที่จะช่วยดำเนินงานให้ได้มากที่สุดก่อนที่จะลงมือทำ

Staffing หมายถึง การบริหารเกี่ยวกับบุคลากร การรวบรวมผู้ปฏิบัติงาน ผู้เชี่ยวชาญและผู้สนับสนุน ให้มาร่วมเป็นคณะทำงาน เช่น รวมคณะทำงานในโครงการอาหารกลางวันอาจมีทั้งคณะกรรมการดำเนินงานและกรรมการบริหารงาน คณะที่ปรึกษาหรือสนับสนุนงานในโครงการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

Directing หมายถึง การสั่งงาน การวินิจฉัย ตลอดจนการควบคุมงานเพื่อให้งานนั้นดำเนินการไปตามแผน และวัตถุประสงค์ที่วางไว้ตั้งแต่ต้น ผู้บริหารจะต้องควบคุม แนะนำและติดตามการปฏิบัติงานของโครงการอยู่ตลอดเวลา

Coordinating หมายถึง การประสานงานของคนและหน่วยงานต่างๆ แต่ละฝ่ายให้มีการร่วมมือร่วมใจกัน ทำงานให้สอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การประสานงานกันระหว่างคณะกรรมการดำเนินโครงการอาหารกลางวันกับฝ่ายวิชาการของโรงเรียน

Reporting หมายถึง การรายงานผลของงานต่อหน่วยงาน ต่อผู้บังคับบัญชาหรือต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จะเป็นด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ตาม เพื่อแสดงผลดี ผลเสียที่ได้รับ ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติ เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงแก้ไข เช่น คณะกรรมการดำเนินโครงการอาหารกลางวัน ก็อาจรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้บริหาร โรงเรียนทราบ

Budgeting หมายถึง งบประมาณหรือเงินที่จะใช้ในโครงการ การกำหนดค่าใช้จ่ายที่จะใช้ และคาดว่าจะหาแหล่งหรือหางบประมาณมาจากไหนให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย การแจกแจงค่าใช้จ่ายของฝ่ายต่างๆ จะใช้จ่ายเพียงใด เป็นจำนวนเท่าใด

จากหลักการบริหารโครงการอาหารกลางวันตามที่กล่าวข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่า การบริหารโครงการอาหารกลางวันนั้นผู้บริหารโครงการต้องคำนึงถึงนโยบายของโครงการและวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นหลัก ส่วนที่สำคัญคือจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้รับบริการ อันได้แก่นักเรียน นอกจากนั้นผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันต้องคำนึงถึงความมีคุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้รับให้มากที่สุดในการบริหารโครงการ

กระบวนการบริหารโครงการจากการศึกษาพบว่า มีผู้ให้แนวคิดกระบวนการบริหารโครงการไว้หลายประการ ดังนี้

วิระพล สุวรรณนันทน์ (2531, หน้า 23) ได้สรุปว่าการบริหารโครงการมีส่วนสำคัญ 3 ขั้นตอน

- (1) การวางแผน
- (2) การปฏิบัติตามแผน
- (3) การประเมินผล

ประชุม รอดประเสริฐ (2529, หน้า 48) ได้เสนอแนะว่า กระบวนการบริหารโครงการประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

- (1) การวางแผน
- (2) การจัดหน่วยงาน
- (3) การอำนวยการ
- (4) การควบคุม

ส่วน กมล ส่งวัฒนา และสมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2531, หน้า 30) สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารโครงการมี 3 ขั้นตอน คือ

- (1) การวางแผนโครงการ
- (2) การปฏิบัติตามแผนโครงการ
- (3) การประเมินผลโครงการ

ซึ่งจะเห็นได้ว่ากระบวนการบริหารโครงการนั้นได้มีผู้ให้ทัศนะที่คล้ายคลึงกันจะแตกต่างกันบ้างก็ในส่วนที่เป็นรายละเอียดบางขั้นตอนเท่านั้นเอง ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันต้องดำเนินการบริหารโครงการอาหารกลางวันให้มีขั้นตอนแต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกัน

แนวทางในการดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

โครงการอาหารกลางวันของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นโครงการช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะ ในระดับประถมศึกษา และก่อนประถมศึกษาที่เริ่มดำเนินการมานาน แต่ที่เป็นหลักการชัดเจนนั้น เริ่มในช่วงปลายปีงบประมาณ 2534 ซึ่งรัฐบาลในเวลานั้นได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน พ.ศ. 2535 ซึ่งกำหนดวงเงินงบประมาณ 6,000 ล้านบาทโดยรัฐบาลจะจัดงบประมาณเป็นเงินกองทุน ปีละ 500 ล้านบาทให้นำไปออกดอกผลดำเนินโครงการอาหารกลางวัน ขอดงบประมาณดังกล่าวแต่ละปีไม่เพียงพอต่อการจัดให้เด็กระดับประถมศึกษาและระดับก่อน ประถมศึกษา จำนวน 7,465,196 คน* (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2541) ได้รับประทานอาหารกลางวันในวันเปิดเรียนประมาณ 200 วัน ได้อย่างทั่วถึง ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำ โครงการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันอิมทุกวัน โดยมีอดีตนายกรัฐมนตรี (นายบรรหาร ศิลปอาชา) เป็นประธานคณะที่ปรึกษา กรรมการที่ปรึกษาประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูง และได้เชิญผู้แทนกรมที่มีสถานศึกษา ร่วมดำเนินโครงการ โดยมี เจตนาจะส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษา ดังกล่าวหาวิธีการต่างๆ ทำให้เด็กได้รับประทานอาหารกลางวันอิมทุกคนอิมทุกวันเหตุการณ์ หนึ่งที่นับเป็นจุดสำคัญมากในการผลักดันเรื่องนี้ คือ ข้อตกลงความร่วมมือกันระหว่าง 2 กระทรวง และมีการลงนาม เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2542 โดยอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายปัญญา เกษรทอง) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายปองพล อดิเรกสาร) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายสมศักดิ์ ปริศนานันท์) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ (นายอนุรักษ จุริมาศ) ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (นายสุวัฐ ศิลปอนันต์) และปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายปิติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา) หลักการ คือ ทั้งสองกระทรวงจะดำเนินงานสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในส่วนที่จะทำให้เด็กระดับ การศึกษาดังกล่าวมีอาหารกลางวัน รับประทานอย่างมีคุณค่า และครอบคลุมทั่วถึงให้มากที่สุดโดยเร็วที่สุด (อชิปต์ย์ คลี่สุนทร, 2542)

ในการดำเนินการจัดอาหารกลางวันใน โรงเรียนระดับชาติ มีคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ ตามพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา โดยมี

วัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา มีอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการรับประทานทุกวันตลอดปีการศึกษาอย่างเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย เป็นผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, ภาคผนวก)

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 8-9) ได้ให้ขั้นตอนในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โดยโรงเรียนที่จะดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนควรจะดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

(1) การสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนต้องเตรียมข้อมูลให้พร้อม เพื่อช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อมูลที่โรงเรียนต้องศึกษาสำรวจ มีดังนี้

(1.1) นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

- จำนวนนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการ
- จำนวนนักเรียนขาดแคลนที่สมควรได้รับความช่วยเหลือ

(1.2) นักเรียนกลุ่มอื่น เช่น

- นักเรียนที่นำอาหารมาจากบ้าน
- นักเรียนที่มีเงินมาซื้ออาหารรับประทาน

(1.3) บุคลากร กลุ่มบุคคลที่จะให้ความช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งได้แก่

- บุคลากรในโรงเรียน เช่น ครู ภารโรง นักเรียน
- บุคลากรหรือกลุ่มบุคคลจากภายนอก ผู้ปกครอง พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สัตวแพทย์อำเภอ ฯลฯ

- องค์กรหรือกลุ่มบุคคล เช่น กรรมการโรงเรียน กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ

(1.4) ทุนในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน อาจได้จาก

- งบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด จัดสรรในหมวดเงินอุดหนุน และส่วนที่ดอกผลของกองทุน

- มูลนิธิต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น
- ผู้บริจาค เช่น การบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา บริษัท ห้างร้าน สมาคม และชมรมต่างๆ เป็นต้น

- โรงเรียนจัดหาเอง ได้แก่ การจัดขมุนุมศิษย์เก่า การจัดงานประเพณีประจำปี การจัดงานวันปิดภาคเรียน การจัดงานวันเกิดโรงเรียน ฯลฯ

(1.5) วัสดุอุปกรณ์การครัว และเครื่องใช้ที่จำเป็นต่างๆ ซึ่งโรงเรียนต้องสำรวจ วัสดุเหล่านี้ที่โรงเรียนมีอยู่แล้ว และส่วนที่โรงเรียนต้องการซื้อเพิ่ม เพื่อให้เตรียมผลผลิตการ ประกอบและการปรุงอาหาร

(1.6) สถานที่ที่จะประกอบอาหาร สถานที่สำหรับให้นักเรียนได้นั่งรับประทาน อาหารร่วมกันและบริเวณที่ดินที่ใช้ในการทำเกษตรเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน

(1.7) แหล่งผลิตและสถานที่ที่จะซื้อวัตถุดิบราคาถูกเพื่อใช้ประกอบอาหาร

(2) แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน เมื่อโรงเรียนดำเนินการศึกษา และสำรวจข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้การจัดทำอาหารกลางวันได้ผลตามความมุ่งหมาย โรงเรียน ควรแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันขึ้น เพื่อปฏิบัติตามนโยบายจุดมุ่งหมาย ควบคุม ดูแล ให้ข้อเสนอแนะและสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ดำเนินไปสม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพ จึงให้หัวหน้าสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการ อาหารกลางวัน ประกอบด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้

(2.1) ผู้บริหารสถานศึกษา ประธานกรรมการ

(2.2) ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา รองประธานกรรมการ

(2.3) ผู้นำท้องถิ่น กรรมการ/กรรมการที่ปรึกษา

(2.4) กรรมการศึกษา 1 ใน 3 กรรมการ/กรรมการที่ปรึกษา

(2.5) ตัวแทนผู้ปกครอง กรรมการ/กรรมการที่ปรึกษา

(2.6) ผู้สนใจอื่นๆ ในท้องถิ่นที่โรงเรียน กรรมการ/กรรมการที่ปรึกษา

(2.7) ครูผู้สอน โภชนาการเกษตร การเงิน กรรมการ

(2.8) ครูหัวหน้าโครงการ กรรมการและเลขานุการ

นอกจากนี้โรงเรียนอาจจัดตั้งคณะกรรมการชุดต่างๆ เพื่อร่วมกันดำเนิน โครงการในด้านต่างๆ ให้เป็นไปอย่างคล่องตัว ความรับผิดชอบในการจัดโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือหัวหน้าสถาบันต่างๆ วิธีที่ดีที่สุด สำหรับครูใหญ่ก็คือ การจัดตั้งคณะกรรมการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนขึ้น

(3) ประชุมคณะกรรมการและจัดทำโครงการ เมื่อโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการ โครงการอาหารกลางวันแล้ว ประธานควรเปิดประชุมกรรมการเพื่อพิจารณาวางแผนในการจัดการ โดยเฉพาะในเรื่องที่สำคัญ ซึ่งควรจะให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณาและรับทราบ ดังนี้

(3.1) ชี้แจงนโยบายและจุดมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวัน

(3.2) เสนอรูปแบบและวิธีดำเนินการที่โรงเรียนสามารถจัดได้ โดยการจัดทำ กำหนดการสอนและแผนการสอนย่อย บูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและสามารถไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

(3.3) ชี้แจงการควบคุมเกี่ยวกับการเงิน

(3.4) กำหนดแนวทางในการประเมินผล

(3.5) เรื่องอื่นๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาเฉพาะแต่ละท้องถิ่น

(4) ประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง เป็นการชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้เห็น ความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวัน จุดมุ่งหมาย และขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคล อาชีพต่างๆ สนับสนุนด้านทุน วัสดุครุภัณฑ์ วัสดุการเกษตร วัสดุคิบัและแรงงานในการประกอบอาหารกลางวัน เพื่อให้โครงการอาหารกลางวันดำเนินไปด้วยความราบรื่น บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

(5) วางแผนการดำเนินงานตามโครงการ

โรงเรียนต้องคำนึงถึงขั้นตอนของกิจกรรมตามลำดับ คือ การเตรียมผลผลิต การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บและล้างการจัดการ การถนอมอาหาร โดยศึกษาสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ดังนี้

(5.1) การกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

(5.2) การเลือกรูปแบบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแนวทางและการดูแลกลุ่มเป้าหมายได้ตามกำหนด

(5.3) การใช้จ่ายงบประมาณให้พอเพียงตลอดปี

(5.4) การจัดทำรายการอาหารเพื่อให้โรงเรียนมีอาหารที่มีคุณค่าและเหมาะสมตามฤดูกาล และราคาประหยัด

(5.5) การเตรียมสถานที่ ได้แก่ โรงอาหาร ห้องครัว ที่นั่งรับประทานอาหาร ที่จ่ายอาหาร อุปกรณ์และเครื่องใช้ที่จำเป็นอื่นๆ โรงเรียนควรจัดเตรียมให้พร้อมก่อนดำเนินงานตามโครงการ

(5.6) การเตรียมวัตถุดิบ ครูและนักเรียนเลือกซื้ออาหารที่มีราคาถูก แต่ให้คุณค่าทางโภชนาการสูง ตามประมาณการเพื่อนำมาประกอบอาหาร และจัดทำบัญชีรับ-จ่ายด้วยความซื่อสัตย์

(5.7) การปฏิบัติจริง โรงเรียนควรจัดตารางสอนในช่วงก่อนพักกลางวัน ให้ นักเรียนตั้งแต่ชั้น ป.3-ป.6 ได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนสำหรับเตรียมอาหาร ประกอบอาหาร ดูแลการรับประทานอาหาร เก็บและล้างและการจัดการ โดยหมุนเวียนสลับหน้าที่กันไปในแต่ละครั้ง

(5.8) การบริหารอาหาร โรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่มาก ซึ่งมีนักเรียนจำนวนมาก ไม่สะดวกแก่การให้และการรับบริการ ควรทยอยให้นักเรียนมารับบริการอย่างมีระเบียบเพื่อสะดวกต่อการควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง

(5.9) การทำความสะอาดสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่างๆ หลังจากการประกอบอาหารและรับประทานอาหารแล้ว นักเรียนต้องเก็บกวาด เช็ดถูสถานที่รับประทานอาหารให้เรียบร้อย เพื่อให้มีช่วงอายุการใช้งานที่ยาวนาน ตลอดจนการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียน

(5.10) การเงินและการจัดทำบัญชี เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่การเงินของโรงเรียน

(6) การประเมินผลโครงการ โรงเรียนควรประเมินผล ดังนี้

(6.1) โรงเรียนสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวันได้หรือไม่ มีปัญหาอย่างไร

(6.2) นักเรียนขาดแคลนได้รับประทานอาหารกลางวันครบทุกคนหรือไม่

(6.3) การเจริญเติบโตของนักเรียน มีพัฒนาการดีขึ้นหรือไม่

(6.4) นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารเช้าหรือไม่

(6.5) ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวันหรือไม่

ประยงค์ จินดาวงศ์ (2541, หน้า 107) กล่าวว่า การประเมินผลการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนทำได้ 2 วิธี ดังนี้

(1) การประเมินผลการปฏิบัติงานตามโครงการ ต้องยึดหลักการสำคัญดังนี้

(1.1) ปฏิทินปฏิบัติงาน

(1.2) ความร่วมมือของบุคลากร

(1.3) การบริหารงานงบประมาณ

(1.4) ความคล่องตัวของการใช้สื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

วิธีประเมินผลอาจทำได้โดยการสัมภาษณ์ ใช้แบบสอบถาม สังเกต แล้วนำผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาแล้วมาวิเคราะห์และแปลผล

(2) การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ควรยึดหลักการดังต่อไปนี้

(2.1) วัตถุประสงค์ของโครงการ

(2.2) การเปรียบเทียบในด้านพฤติกรรมและการบริโภคของนักเรียน

(2.3) การเปลี่ยนแปลงในด้านภาวะโภชนาการ เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง และความสมบูรณ์ของร่างกาย

(2.4) การนำผลซึ่งนำหน้าและวัดส่วนสูงมาวิเคราะห์ และแปลผล ควรนำผลการประเมินทั้ง 2 ข้อ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลเมื่อเริ่มต้นโครงการ และปรับปรุงงานจัดร้านอาหารให้ดีขึ้น

ประเภทของโรงเรียนที่ดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวัน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาขั้นพื้นฐานมีทั้งสิ้น 32,413 โรงเรียน เพื่อความสะดวกในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนทางด้านเงินทุนจัดโครงการอาหารกลางวัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน (2546, หน้า 39) แบ่งโรงเรียนเป็น 3 ประเภท คือ

(1) โรงเรียนประเภทที่ 1 คือ โรงเรียนที่ผู้ปกครองนักเรียนไม่มีปัญหาเรื่องค่าอาหารกลางวัน โรงเรียนอยู่ในเมืองชุมชนหนาแน่น มีพื้นที่จำกัด มีนักเรียนมาก ไม่ขาดแคลนอาหารแต่การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนปฏิบัติงานเกษตรและงานบ้านไม่สามารถบรรลุตามกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะขาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรม

(2) โรงเรียนประเภทที่ 2 คือ โรงเรียนอยู่ในชุมชนใหญ่พอสมควร ได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุน วิชาการ การกำกับติดตามจากหน่วยงานต้นสังกัด จัดกิจกรรมอาชีพพื้นฐาน เช่น เลี้ยงเป็ด ไข่ สุกกร ปลา ปลูกพืชผักต่างๆ และใช้ผลผลิตจากการเรียนงานเกษตร ประกอบอาหารเพื่อลดต้นทุน

(3) โรงเรียนประเภทที่ 3 คือ โรงเรียนที่สภาพธรรมชาติไม่เอื้ออำนวยต่อการเกษตร เช่น ดินไม่ดี ที่ดินไม่มี นักเรียนไม่มีเงินซื้ออาหาร งบประมาณที่ได้รับมีเพียงเล็กน้อย นักเรียนต้องอดอาหาร และมีจำนวนนักเรียนอยู่ไม่น้อยที่ไม่ได้รับประทานอาหารเข้ามาจากบ้าน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 39)

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดโครงการอาหารกลางวัน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดโครงการอาหารกลางวันมีดังต่อไปนี้ (สำนักงานโครงการอาหารกลางวัน, 2548, หน้า 7)

(1) คนหรือบุคคล (man) เป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารงานหน่วยงานหรือองค์การต่างๆ จำเป็นต้องมีคนที่ปฏิบัติงาน ผลงานที่ดีจะออกมาได้ต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพและความรับผิดชอบต่อองค์การหรือหน่วยงานนั้นๆ

(2) เงิน (money) หน่วยงานจำเป็นที่จะต้องมียกงบประมาณเพื่อการบริหารงาน หากขาดเงินขาดงบประมาณ การบริหารงานของหน่วยงานก็ยากที่จะบรรลุเป้าหมาย

(3) ทรัพยากรหรือวัสดุ (material) การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหาร หากหน่วยงานขาดวัสดุ อุปกรณ์ หรือทรัพยากรในการบริหารแล้วก็จะย่อมจะเป็นอุปสรรค หรือก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน ฉะนั้นทรัพยากรในการบริหารซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหารงาน

(4) การจัดการ (management) การบริหารจำเป็นต้องมีการทำงานที่เป็นระบบ มีการจัดการที่ดี แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ การควบคุม ตรวจสอบรายงานเป็นไปอย่างมีระบบมีขั้นตอน มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่แน่ชัด

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร คือ บุคคลที่เกี่ยวข้อง ทรัพยากร ได้แก่ การเงิน วัสดุอุปกรณ์ และอาคารสถานที่ น้ำดื่ม วัสดุคูปองในการประกอบอาหาร ความร่วมมือกับชุมชน รูปแบบการจัดอาหารกลางวัน การประเมินผลโครงการอาหารกลางวัน เป็นต้น

1. ปัญหาอุปสรรคด้านบุคลากร เป็นปัจจัยสำคัญที่นักวิชาการ นักบริหารให้ความสนใจ คือ “คน” หรือทรัพยากรมนุษย์ เป็นทรัพยากรหลักของการบริหาร นอกเหนือจากเงิน วัสดุ สิ่งของและการจัดการ (สมพงษ์ เกษมสิน, 2526, หน้า 239)

ผู้บริหารโรงเรียน

บุคลากรสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าโครงการอาหารกลางวันควรมีส่วนร่วมและรับรู้เรื่องโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนนำชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน ผู้บริหารโรงเรียนจึงเกี่ยวข้องกับกับการบริหารโครงการอาหารกลางวัน เป็นภาระหน้าที่ที่น่าสนใจและท้าทายอย่างยิ่ง ถ้ามีการวางแผนที่ดี บุคลากร มีความรู้ เสียสละ ผู้บริหารควรติดตามผล และปรับปรุงอยู่เสมอ การบริหารโครงการอาหารกลางวันจะประสบผลสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 151) และกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537, หน้า 60-66) พบว่า ด้านผู้บริหารและครูในโรงเรียนส่วนมากไม่มีครูที่มีวุฒิทางคหกรรมศาสตร์หรือโภชนาการ ดังนั้น ส่วนใหญ่จึงใช้ครูทั่วไปรับผิดชอบและหมุนเวียนสับเปลี่ยนกันรับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน พบว่า ครูมีความต้องการที่จะเข้ารับการอบรมในเรื่องการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนซึ่งความสำเร็จของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนต้องอาศัยความร่วมมือของครูในโรงเรียนทุกคน ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน และครูผู้สอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2538, หน้า 47-48) ได้ชี้แจงแนวทางการร่วมมือประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญมาก โครงการอาหาร

กลางวัน จะบรรลุจุดมุ่งหมายต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มแม่บ้าน ชมรม บริษัทและห้างร้านต่างๆ บุคลากรเหล่านี้จะต้องช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประสบความสำเร็จได้

ส่วนโรงเรียนที่สามารถดำเนินการโครงการอาหารกลางวันได้ดี มักจะมีลักษณะของครูที่แตกต่างจากโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จคือ ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม หรือครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันจะมีความสนใจต่องานอย่างจริงจัง หรือผู้บริหารเป็นผู้ที่เอาใจใส่ติดตามงานและมอบหมายงานได้ดี อย่างไรก็ตาม ในเรื่องประสิทธิภาพการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนเป็นกลไกที่สำคัญของการดำเนินงานเป็นอย่างยิ่ง ถ้าผู้บริหารหมดความสนใจงาน ครูก็จะหมดความกระตือรือร้นที่จะทำงานต่อเนื่องเช่นกัน นอกจากนี้ ปัญหาเรื่องครูมีจำนวนจำกัดก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานโครงการอาหารกลางวันได้ดี เพราะครูในโรงเรียนประถมศึกษามีภาระหน้าที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนอยู่ค่อนข้างมากเมื่อมีปัญหาครูย้ายออกก็ยิ่งทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ดังนั้น บางโรงเรียนในโครงการที่ประสบปัญหาครูมีจำนวนน้อย จึงต้องเลิกโครงการอาหารกลางวัน

ความเห็นของผู้บริหารและครู (จักรพงษ์ บุญเลิศ, 2541, หน้า 29) พบว่า ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงราย มีความเห็นตรงกันว่า ครูเป็นปัจจัยที่ทำให้โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ และครูส่วนใหญ่ยินดีได้รับการหน้าที่ในการจัดโครงการอาหารกลางวัน และการให้ความร่วมมือของคณะครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนทุกขนาดได้รับความร่วมมือดีจากครูทุกคน

2. ปัญหาและอุปสรรคด้านทรัพยากร

2.1 การเงิน การเงินที่นำมาใช้จ่ายในโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา วิชาวัฒน์ เฟื่องพานิช (2539, หน้า 25-26) ได้แบ่งการเงิน ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1.1 เงินงบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียนประถมศึกษาจากหมวดรายจ่ายอื่นจำนวนหนึ่ง โดยให้โรงเรียนจ่ายในลักษณะค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ ในโครงการอาหารกลางวันเพื่อจัดซื้อวัสดุงานครัว วัสดุงานเกษตร และวัสดุบริโภค (เงินทุนหมุนเวียน) โดยเฉลี่ยจ่ายกันได้ทุกรายการ โดยที่วัสดุงานครัวและวัสดุการเกษตร โรงเรียนส่วนใหญ่มีอยู่บ้างแล้ว ก็อาจใช้งบประมาณจากโครงการอาหารกลางวันจัดซื้อเพิ่มเติมอีกเท่าที่จำเป็น เพื่อจะได้นำเงินที่เหลือไปเป็นค่าใช้จ่ายประเภทวัสดุบริโภค (เงินทุนหมุนเวียน) ได้มากยิ่งขึ้น

2.1.2 เงินบริจาค หมายถึง เงินซึ่งส่วนราชการรับไว้เป็นกรณีพิเศษนอกเหนือจากงบประมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้จ่ายโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

2.1.3 เงินรายได้ หมายถึง เงินรายได้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวันหรือกิจกรรมอื่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อหาทุนสมทบโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ รายได้จากกิจกรรม ต่อไปนี้คือ เงินรายได้ที่ได้จากการจำหน่ายอาหารแก่นักเรียน เงินรายได้ที่ได้จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียน ดอกผลอันเกิดจากทรัพย์สินที่ได้มาจากโครงการอาหารกลางวันและรายได้อื่นๆ ที่ได้รับในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน

การบริหารงานจะเกิดขึ้นได้ย่อมต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญ 4 อย่าง คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการจัดการ หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดใน 4 อย่าง การบริหารงานจะเกิดขึ้นไม่ได้ ฉะนั้น เงินจึงเปรียบได้กับโลหิตหล่อเลี้ยงความเจริญก้าวหน้าของการบริหารงานองค์การจะเกิดจากสมรรถภาพในการใช้จ่ายเงินของผู้บริหาร (ประชุม รอดประเสริฐ, 2540, หน้า 41)

2.2 วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ โรงเรียนควรเตรียมการ 3 ด้านคือ

2.2.1 โรงอาหาร เพื่อให้ให้นักเรียนมีสถานที่รับประทานอาหารอย่างเพียงพอ มีความเป็นระเบียบสะอาด มีโต๊ะ เก้าอี้ มีอากาศถ่ายเทได้ดี

2.2.2 อาคารประกอบอาหาร จะต้องประกอบด้วยที่ประกอบอาหาร ที่เตรียมอาหาร หน่วยล้างที่เก็บภาชนะ อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ และภาชนะบรรจุการถนอมอาหาร รวมทั้งแหล่งกำจัดขยะ สิ่งปฏิกูลบ่อน้ำเสีย และบ่อกำจัดไขมัน มีที่ระบายน้ำเสีย ไม่เป็นมลภาวะต่อสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

2.2.3 พื้นที่การเกษตร โรงเรียนจะต้องเตรียมพื้นที่สำหรับการทำการเกษตรตามความเหมาะสม

กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537, หน้า 60-66) พบว่าโรงเรียนที่มีขนาดเล็กมากและขนาดกลาง ส่วนใหญ่มีวัสดุอุปกรณ์และภาชนะไม่เพียงพอ โดยเฉพาะโต๊ะและเก้าอี้สำหรับรับประทานอาหาร ผู้จัดเก็บรักษาอุปกรณ์ สำหรับในสวนโรงอาหารโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีโรงอาหารสำหรับให้นักเรียนนั่งรับประทานอาหาร โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก จะให้นักเรียนนั่งรับประทานอาหารตามระเบียง หน้าห้องเรียน ใต้ถุนโรงเรียนและศาลา วัด นอกจากนี้โรงเรียนที่ไม่มีโรงอาหารจะใช้สถานที่ในการประกอบอาหาร ได้แก่ โรงฝึกงาน อาคารเอนกประสงค์ บ้านพักครู และอาคารชั่วคราว ทั้งนี้ มีบางโรงเรียนใช้สถานที่ที่ไม่เหมาะสมในการประกอบอาหาร ได้แก่ ห้องเรียน ใต้ถุนอาคารเรียน ระเบียงอาคารเรียน และศาลาอ่านหนังสือพิมพ์

2.3 ด้านน้ำดื่ม (สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542, หน้า 77-78) กล่าวไว้ว่านอกเหนือจากปัจจัยหลักๆ ทั้ง 3 ด้านคือ งบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์สถานที่แล้ว มีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนที่ยังมีปัญหาคือ ปัญหาน้ำดื่ม-น้ำใช้ น้ำดื่มที่บริการฟรีแก่เด็กจะมีปัญหามากกว่าน้ำใช้ในทุกๆ สังกัด และปัญหาเรื่อง น้ำดื่ม-น้ำใช้ นี้มีปัญหาในเขตชนบทมากกว่าในเขตเมือง โดยในเขตเมืองมีน้ำประปาใช้และหลายแห่งมีน้ำกรองให้เด็กดื่ม ในเขตชนบทต้องอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยเฉพาะโรงเรียนในเขต ทุรกันดาร ปัญหาน้ำดื่มในบางแห่งจึงรวมไปถึงปัญหาน้ำที่จะนำมาใช้ในการหุงต้มอาหารด้วย เช่นเดียวกับที่ ศิริลักษณ์ อุปวานิช (2545, หน้า 11) ได้กล่าวถึงความต้องการน้ำไว้ว่า น้ำเป็น สารอาหารที่จำเป็นต่อการทำงานต่างๆ ในร่างกาย เด็กวัยเรียนจึงควรดื่มน้ำให้เพียงพอโดยดื่มทุก ครั้งที่หิว น้ำที่ดื่มควรเป็นน้ำสะอาด หรือเป็นเครื่องดื่มน้ำที่ให้ประโยชน์แก่ร่างกาย เช่น น้านม น้ำ ผลไม้

2.4 ด้านวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ปัจจัยที่มีผลและเป็นภาระแก่ผู้ดำเนิน โครงการมากกว่าด้านวัสดุอุปกรณ์ คือ ระยะเวลาที่จะไปตลาดหรือแหล่งอาหารสด เพื่อซื้อวัตถุดิบ อาหารซึ่งจะนำมาประกอบอาหาร ในชุมชนเมือง เช่น โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เนื่องจากปริมาณอาหารที่ต้องซื้อจำนวนมากและเป็นภารกิจที่ต้องใช้เวลาทำอาหารในแต่ละวัน แม้จะไม่ค่อยห่างไกลตลาด โดยระยะทางเฉลี่ยประมาณ 4 กิโลเมตร แต่การจราจรก็เป็นปัญหา หลายแห่งจึงมีการให้ผู้ประมุขจัดซื้อของสดและแห้งมาส่งโรงเรียนตามใบสั่งซื้อ และใช้วิธีการ ตรวจสอบได้ว่าได้คุณภาพตามที่ตกลงกันหรือไม่ ของบางอย่างที่ไม่ได้ระบุรายละเอียด เช่น เกลือก็ แล้วแต่ผู้จัดซื้อจะนำมาส่ง ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะไม่ใช่เกลือเสริมไอโอดีน เพราะราคาจะถูกลงกว่า

3. ปัญหาและอุปสรรคด้านความร่วมมือกับชุมชน

โรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชน เพื่อช่วยในการบริหารโครงการอาหารกลางวัน ประสบผลสำเร็จ สมบูรณ์ แก้วมาก (2543, หน้า 155) สรุปว่า ภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนมี 5 ประการ คือ

- (1) งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน
- (2) งานหลักสูตรและการสอน
- (3) งานบริหารบุคคล
- (4) งานอาคารสถานที่
- (5) งานธุรการ และการเงิน

หลักความสัมพันธ์กับชุมชน (สุพิชญา ธีรกุล, 2545, หน้า 54-59) ได้ให้ข้อเสนอ แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ไว้ดังนี้

(1) ศึกษาชุมชนอย่างละเอียด เช่น โครงสร้าง วัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ สภาพทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร ความต้องการ รวมทั้งทัศนคติและความเชื่อต่างๆ

(2) จัดรายการประชาสัมพันธ์ต่อชุมชน เช่น แพร่กิจกรรมของโรงเรียนทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น จัดทำข่าวสารออกหนังสือให้ชุมชนทราบ

(3) ออกเยี่ยมชุมชน โดยคณะครูในโรงเรียน

(4) จัดให้มีกรรมการศึกษาของชุมชน

(5) จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ดังนี้

(5.1) กิจกรรมนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน เช่น การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ การจัดสัปดาห์แห่งการศึกษา การจัดงานประจำปีของโรงเรียน

(5.2) กิจกรรมที่นำโรงเรียนออกสู่ชุมชน เช่น การจัดทัศนศึกษาภายในชุมชน การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

(5.3) กิจกรรมร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น อนามัย เกษตรกรรม

(6) ให้บริการชุมชน เช่น เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาใช้สถานที่ในโรงเรียน เช่น การใช้เครื่องใช้ต่างๆ โต๊ะ เก้าอี้ และคณะครู ภารโรงของโรงเรียน

การนำชุมชนมาสู่โรงเรียน มีวิธีการคือจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันแม่ วันพ่อ วันเด็ก ฯลฯ แล้วเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม หรือแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินงานในวันสำคัญ จะเห็นได้ว่า งานความร่วมมือกับชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโรงเรียน เช่นเดียวกับการร่วมมือประสานงานกับของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะทำให้โครงการอาหารกลางวันบรรลุเป้าหมาย

4. ปัญหาและอุปสรรคด้านรูปแบบการจัดอาหารกลางวัน

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สามารถเลือกวิธีการจัดอาหารกลางวันได้หลายวิธี ตามแต่ความจำเป็น สภาพโรงเรียน จำนวนครู จำนวนนักเรียน ดังนี้

(1) ให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้าน โรงเรียนจัดสถานที่อำนวยความสะดวกให้ เช่น จัดที่นั่ง บริการ น้ำดื่ม ถังขยะ จัดระบบสุขาภิบาลอาหาร

(2) โรงเรียนจัดบริการอาหารกลางวันเอง วิธีนี้จะเป็นวิธีที่โรงเรียนจะสามารถดูแลสุขภาพอนามัย บริการอาหารกลางวันให้นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโรงเรียนอาจเป็นผู้จัดเองทั้งหมดหรือให้ผู้อื่นจัดบริการ แล้วโรงเรียนดูแลควบคุมคุณภาพทุกด้าน

(3) วิธีประสม คือ การจัดอาหารกลางวันสลับกันระหว่างวิธีที่ 1 และ 2 ตามสภาพความจำเป็นของโรงเรียน

(4) วิธีจัดบริการอาหารกลางวันโดยใช้ครัวกลาง (ศูนย์ผลิตอาหาร) เป็นวิธีการที่
ให้โรงเรียนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน รวมกลุ่มประกอบอาหารที่โรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่ง แล้วขนส่ง
อาหารสำเร็จรูปให้กับโรงเรียนเครือข่าย

(5) วิธีจัดบริการอาหารกลางวันโดยให้พ่อค้าแม่ค้ามาจำหน่ายอาหาร

วิลาวัณย์ เฟื่องพานิช (2543, หน้า 29) กล่าวถึง การจัดโครงการอาหารกลางวันใน
โรงเรียนสามารถเลือกทำให้เหมาะสมกับสภาพโรงเรียนได้หลายวิธี ดังนี้

(1) แบบครัวกลาง (Central Kitchen) เป็นศูนย์สำหรับเตรียมอาหารกลางวันที่ได้
สัดส่วน ซึ่งมีกำลังคน และสารอาหารต่างๆ ที่เหมาะสมกับความต้องการของเด็กในแต่ละวัน มี
โภชนาการเป็นผู้กำหนดรายการอาหาร ควบคุมการประกอบอาหารและแจกอาหารไปยังโรงเรียน
ต่างๆ

(2) โรงเรียนทำเองทั้งหมด เช่น จ้างแม่ครัว 1 คน และมีพนักงานช่วยหรือ ครู 1 คน
รับผิดชอบดูแลคนงาน หรือจัดนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป ผลัดเวรกันมาทำอาหาร
โดยครูประจำชั้นเป็นผู้ควบคุมดูแล อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

(3) โรงเรียนทำเองเป็นบางส่วน โรงเรียนอาจทำอาหารกลางวันแบบอย่างเดียว
ง่ายๆ หรือทำเฉพาะกับข้าวจานเดียว หรืออาจใช้วิธีการทำในรูปเสริมอาหารกลางวันหรือเป็น
อาหารว่างในตอนบ่าย เป็นการช่วยทำให้ภาวะโภชนาการของนักเรียนดีขึ้น ช่วยส่งเสริมการ
เจริญเติบโตได้ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ผลดีเท่าแบบที่ 1 และแบบที่ 2 ก็ตาม

(4) ให้พ่อค้าแม่ค้ามาขาย โรงเรียนอาจอนุญาตให้คนใดคนหนึ่งผูกขาดขาย
อาหารในโรงเรียน โดยอยู่ในความควบคุมดูแลของโรงเรียนในด้านราคาและคุณภาพ ตลอดจน
ความสะอาดของอาหาร แต่การบริการอาหารกลางวันแบบนี้ นักเรียนต้องซื้อ ด้วยราคาที่แพง และ
โรงเรียนไม่สามารถควบคุมคุณภาพได้เต็มที่ เป็นผลกระทบกระเทือนไปถึงการเจริญเติบโตของเด็ก
ด้วย แต่การบริการแบบนี้สะดวก เพราะไม่ต้องรับผิดชอบเตรียมอาหารและเหมาะสำหรับโรงเรียน
ที่ขาดเจ้าหน้าที่ อุปกรณ์ และสถานที่ทำอาหาร

(5) การทำอาหารเลี้ยงนักเรียนเป็นครั้งคราว เหมาะสำหรับโรงเรียนที่อยู่ใน
ชนบทจริงๆ อาจจัดเดือนละครั้ง แล้วแต่สภาพท้องถิ่น โดยอาจจะให้นักเรียนทำอาหารกลางวัน
มากจากบ้าน แล้วทางโรงเรียนทำอาหารเสริมให้อีก 1 อย่าง หรือนักเรียนนำเฉพาะข้าวมาจากบ้าน
แล้วทางโรงเรียนเก็บเงินนักเรียนคนละประมาณ 0.50 บาทหรือ 1.00 บาทต่อหนึ่งวัน เพื่อนำไปเป็น
ทุนทำกับข้าวเลี้ยงนักเรียน หรือให้นักเรียนแต่ละคนนำอาหารดิบมาจากบ้าน แล้วครูและนักเรียน
ช่วยกันนำมาทำเป็นอาหารกลางวันที่โรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546, หน้า 45-47) ได้เสนอรูปแบบในการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนตามสภาพของท้องถิ่น และฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้นๆ ในแต่ละรูปแบบจะมีวิธีการแตกต่างกัน ซึ่งสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน ไว้ดังนี้

(1) รูปแบบมิให้กิน เป็นรูปแบบของการจัดอาหารกลางวันสำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นกึ่งนคร การจัดอาหารกลางวันรูปแบบนี้มุ่งให้เด็กได้มีการอาหารกินเพื่อบรรเทาความหิวโหยเท่านั้น เช่น ก๋วยเตี๋ยว ผัดกั๊ก เป็นต้น โรงเรียนสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการเตรียมแผนการผลิตไว้ล่วงหน้าในแขนงวิชาเกษตร เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีอาหารรับประทานตลอดปี การจัดอาหารกลางวันรูปแบบนี้ไม่มีการนำผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบมาประกอบอาหารแต่อย่างใด

(2) รูปแบบนำมาจากบ้าน รูปแบบนี้สามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนได้ในชั้นรับประทานอาหาร ชั้นการเก็บและล้างเพื่อฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงเกี่ยวกับมารยาทในการรับประทานอาหาร การสุขาภิบาล นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมคุณธรรม การเสียสละ ความรับผิดชอบและความมีระเบียบอีกด้วย

(3) รูปแบบอาหารเสริม เพื่อแก้ปัญหา นักเรียนขาดสารอาหารและบรรเทาความหิวโหย โรงเรียนสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนได้ครบทั้ง 7 ขั้นตอน คือ ชั้นเตรียมผลผลิต การเตรียมอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บล้าง การจัดการ และการถนอมอาหาร

(4) รูปแบบเพิ่มเติม เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันที่โรงเรียนจัดอาหารเพิ่มเติมจากการที่นักเรียนนำมาจากบ้าน เพื่อให้ให้นักเรียนรับประทานอาหารที่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการและได้สารอาหารครบถ้วน รูปแบบนี้สามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนได้ครบทั้ง 7 ขั้นตอน

(5) รูปแบบอาหารจานเดียว เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันที่โรงเรียนทั่วไปสามารถดำเนินการได้ราคาถูกลง ประกอบง่าย มีคุณค่าทางอาหารครบ รูปแบบนี้สามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ครบทั้ง 7 ขั้นตอน

(6) รูปแบบอาหารชุด เป็นรูปแบบอาหารกลางวันที่มีสมบูรณ์ที่สุด ทั้งปริมาณและคุณค่าทางโภชนาการ รูปแบบนี้สามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนได้ครบทุกขั้นตอน

ต่อมาในปีการศึกษา 2547 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดรูปแบบการจัดอาหารกลางวันสำหรับให้สถานศึกษาเลือกนำไปปฏิบัติเพื่อสนองนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ไว้ 4 รูปแบบ คือ

(1) รูปแบบเพิ่มเติม เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้านแล้ว ทางโรงเรียนจัดทำอาหารคาวหรือหวานเพิ่มเติมให้ทุกวัน เพื่อให้ให้นักเรียนกินอาหารที่มีคุณค่า ตามหลักโภชนาการและได้รับสารอาหารครบถ้วน

(2) รูปแบบอาหารจานเดียว เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันที่โรงเรียนทั่วไปดำเนินการได้เนื่องจากราคาถูก ใช้ง่าย และมีคุณค่าทางอาหารครบถ้วน

(3) รูปแบบอาหารชุด เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันที่สุดยอด ทั้งปริมาณและคุณค่าทางโภชนาการ

(4) รูปแบบประสม เป็นรูปแบบการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนที่มีตั้งแต่ 1 รูปแบบขึ้นไป ซึ่งจากทั้งสามรูปแบบดังกล่าวข้างต้น ถ้าโรงเรียนใดนำมาใช้โดยจัดสลับวันกันเราเรียกการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนแบบนี้ว่า “รูปแบบประสม”

ในการจัดบริการอาหารรูปแบบต่างๆ นั้น จะต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญตามที่ลำดวน เสวตมาลย์ (2540, หน้า 298) ได้กล่าวไว้ดังนี้

(1) จะต้องจัดหาอาหารที่มีประโยชน์และปลอดภัยต่อสุขภาพ ราคาประหยัด ไม่หวังผลกำไร

(2) จัดสถานที่ในการปรุงอาหาร รับประทานอาหารและเก็บอาหาร ตลอดจนอุปกรณ์ในการปรุงอาหารให้เพียงพอ

(3) ให้ความรู้และฝึกประสบการณ์ด้านต่างๆ ให้แก่นักเรียน เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร ให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการ

(4) จัดรายการอาหารประจำวันให้ได้รสชาติอาหารครบถ้วน

(5) นักเรียนที่ขาดแคลนเงินจะต้องให้ได้รับประทานอาหารกลางวันฟรี

(6) ปลุกฝังให้นักเรียนรู้จักการเพาะปลูกเพื่อนำผลผลิตมาใช้ประกอบอาหาร รับประทานอาหารกลางวันของโรงเรียน

(7) นำอาหารมารับประทานเองได้ และบางโรงเรียนจัดบริการแก่นักเรียนในส่วนที่ต้องการรับบริการจากโรงเรียน

การจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนในประเทศไทย

การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนของประเทศไทยนั้นเริ่มต้นยังไม่เป็นการจัดบริการอาหารกลางวันโดยตรง เมื่อปี พ.ศ. 2483 องค์การสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติได้ให้นมผงชนิดไม่มีไขมัน เพื่อแจกจ่ายให้แก่โรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งก็นับว่าเป็นกิจกรรมเริ่มต้น

ของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย (อุคมศิลป์ ศรีสมบูรณ์, 2521)

การจัดโครงการอาหารกลางวันโดยตรงนั้น สามารถสรุปได้เป็น 2 ช่วงที่สำคัญ คือ ในช่วงของการดำเนินการในรูปแบบการทดลอง และในช่วงของการดำเนินการอย่างจริงจัง (วีระชัย ศรีเมือง, 2533)

ช่วงของการดำเนินการในรูปแบบการทดลอง

โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาได้เริ่มจัดบริการ โดยตรงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2495 ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบ ได้เริ่มดำเนินการโครงการทดลอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527, หน้า 13-15) โดยกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จากการทดลองในช่วง 20 ปีแรก มีจำนวนโรงเรียนที่ดำเนินการ 251 โรงเรียน จนกระทั่งสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2516 – 2519) มีจำนวนโรงเรียนดำเนินงานทดลองเหลือเพียง 156 โรงเรียน ซึ่งโครงการนี้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลที่เพียงพอ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527) ทำให้ต้องขอความช่วยเหลือจากองค์การหรือมูลนิธิต่างประเทศอยู่เสมอ พ.ศ. 2517 รัฐบาลเพิ่มความสำคัญในเรื่องนี้มากขึ้น เสนอแนะวิธีแก้ไขโดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาประถมศึกษา

ช่วงของการดำเนินการอย่างจริงจัง

ในช่วงนี้จะเริ่มเมื่อ พ.ศ. 2520 โดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้บรรจุโครงการอาหารกลางวันไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) และได้เพิ่มจำนวนโรงเรียนเพื่อดำเนินการตามโครงการมากขึ้นทุกๆ ปีเรื่อยมา เมื่อ พ.ศ. 2523 ได้มีการโอนการศึกษาประชาบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ รัฐบาลให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณและภาคเอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527) ต่อมาได้มีการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2527 โดยมีเป้าหมายให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนจัดโครงการอาหารกลางวันอย่างครบถ้วนก่อน วันที่ 5 ธันวาคม 2530 ภายใต้คำขวัญ “ฉลอง 60 พรรษา มหาราชฯ เด็กประถมศึกษาไม่หิวโหย” ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2530 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน โดยจัดให้โรงเรียนที่ยังไม่ได้ดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน ได้ดำเนินการครบทุกโรงเรียน และในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมุ่งเน้นเป้าหมายคุณภาพในการจัด

โครงการอาหารกลางวันเป็นสำคัญ กล่าวคือมุ่งเน้นให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันทุกวัน ได้รับคุณค่าทางอาหารครบทุกหมู่ ลดปริมาณการขาดสารอาหารในนักเรียนให้ได้อ้อยละ 10 และจัดกิจกรรมในรูปแบบการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2545, หน้า 14)

ซึ่งปัจจุบันนี้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดโครงการอาหารกลางวันได้ครบทุกโรงเรียน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2530 เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

ส่วนการดำเนินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้เริ่มดำเนินการในปลายปีงบประมาณ 2534 รัฐบาลซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ตระหนักถึงความขาดแคลนอาหารกลางวันและภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนในระดับประถมศึกษาและระดับก่อนประถมศึกษาจึงได้จัดตั้งกองทุนเพื่อดูแลปัญหาดังกล่าว และประกาศเป็นพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 42 ฉบับที่ 8 เมษายน 2535 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 เมษายน 2535 เป็นต้นมา สาระสำคัญโดยสรุป มีดังนี้ คือ

(1) วงเงินในการจัดตั้งกองทุน จำนวน 6,000 ล้านบาท โดยรัฐบาลจะจัดสรรเป็นทุนประเดิมให้ปีละไม่น้อยกว่า 500 ล้านบาท ซึ่งปัจจุบันในปีงบประมาณ 2543 รัฐบาลได้จัดสรรเงินสมทบกองทุนครบตามเป้าหมายแล้ว

(2) การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันให้ใช้เฉพาะดอกผลที่เกิดจากกองทุนเท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียน และใช้จ่ายสำหรับการสนับสนุน ช่วยเหลือภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สนับสนุนส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ปัญหาภาวะทุพโภชนาการของเด็ก

(3) ในช่วงที่เงินกองทุนยังไม่ครบ 6,000 ล้านบาท รัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณประจำปีเป็นค่าใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของกองทุน ปีละไม่น้อยกว่า 50 ล้านบาท

(4) กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนเป็นผู้ควบคุมดูแลการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

ด้วยความตระหนักว่า ปัญหาภาวะทุพโภชนาการ และการขาดแคลนอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนจะส่งผลถึงประสิทธิภาพของการเรียนตลอดจนการพัฒนาการทางด้านต่างๆ เช่น การเจริญเติบโต ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตลอดจนบุคลิกภาพ เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ดังนั้น รัฐบาลสมัยต่อๆ มาจึงมีนโยบายให้โครงการอาหารกลางวันขยายการดูแลไปถึงเด็กระดับ

ก่อนประถมศึกษาและได้จัดสรรงบประมาณประจำปีเป็นเงินอุดหนุนโครงการอาหารกลางวัน ให้แก่กระทรวงศึกษาธิการสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาของทุกสังกัด

ปัจจุบันมีหน่วยงานที่ได้รับงบประมาณเพื่อการจัดอาหารกลางวัน จำนวน 7 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรรมการศาสนา กรรมการปกครอง กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครและกรมการศึกษานอกโรงเรียน

การจัดสรรงบประมาณอันเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินโครงการอาหารกลางวันนั้น สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 รับผิดชอบในการจัดตั้งและจัดสรร ในปัจจุบันงบประมาณที่ใช้ดำเนินการมีอยู่ 2 ส่วน คือ

(1) งบประมาณประจำปีในหมวดเงินอุดหนุน ประมาณปีละกว่า 1,000 ล้านบาท

(2) งบประมาณจากดอกผลเงินกองทุนตามพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันประถมศึกษา พ.ศ. 2535 ประมาณปีละ 300 ล้านบาท

ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติ กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 ให้แก่นักเรียนในระดับ ก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษาในสังกัด 7 หน่วยงาน ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น ประมาณ 8.3 ล้าน คน อย่างไรก็ตามมีนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ต้องดูแลหลักอยู่ 2 กลุ่ม คือ

(1) เด็กนักเรียนที่มีปัญหาภาวะทุพโภชนาการ ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน 1.3 ล้านคน เด็ก ในกลุ่มนี้จะต้องได้รับการดูแลด้านอาหารกลางวันทุกคน โดยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเป็นราย หัว จำนวน 10 บาท ต่อคนต่อวันเป็นเวลา 200 วันใน 1 ปี

(2) กลุ่มที่มีอัตราเสี่ยงที่จะมีปัญหาภาวะทุพโภชนาการ หมายถึง เด็กนักเรียนที่ขาด แคลนอาหารกลางวันจะได้รับการบริการเป็นความสำคัญอันดับสอง ปัจจุบันจากการรายงานเด็ก นักเรียนกลุ่มดังกล่าว มีมากกว่า 3.3 ล้านคน มีนักเรียนที่ได้รับการดูแลเพียง 1.4 ล้านคน

วัตถุประสงค์ของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2545, หน้า 14) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ ของการดำเนินโครงการอาหารกลางวันไว้ว่า

(1) เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา โดยบูรณาการ กิจกรรมการเรียนการสอนกับวิชาต่างๆ ซึ่งมีวิชาการงานพื้นฐานการอาชีพและเทคโนโลยีเป็น แกนกลาง

- (2) เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่า และปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย
- (3) เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน
- (4) เพื่อสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร
- (5) เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษแก่ชุมชน และนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน

จากการดำเนินการ โครงการอาหารกลางวันที่ผ่านมา แม้ว่าเด็กนักเรียนมีปัญหาด้านภาวะทุพโภชนาการจะได้รับการดูแลทุกคนก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าจำนวนนักเรียนที่มีปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นข้อสังเกตว่าการจัดอาหารกลางวันมีคุณภาพเพียงพอหรือไม่ หรือมีปัญหาอื่นที่ส่งผลให้ การดำเนินการ โครงการอาหารกลางวันยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ นอกจากนี้เด็กนักเรียนที่มีความเสี่ยงที่จะมีปัญหาภาวะทุพโภชนาการก็สามารถดูแลได้เพียงร้อยละ 50 ของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว

สภาพทั่วไปของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตบางกอกน้อย

กรุงเทพมหานคร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาโดยมีสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ตามอำนาจหน้าที่ใน มาตรา 89 (2) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 โดยมีการจัดการศึกษาหลายระดับ หลายรูปแบบ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
  - 1.1 การจัดในรูปแบบศูนย์เลี้ยงดูเด็ก หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักพัฒนาชุมชน และสำนักอนามัย
  - 1.2 การจัดการศึกษาในระดับอนุบาล
2. การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา
3. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เปิดสอนในโรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานครตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
4. การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิควิทยา ในความรับผิดชอบของสำนักการแพทย์
5. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ การฝึกอบรมอาชีพพระยะสั้นในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักพัฒนาชุมชน

สำหรับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีโรงเรียน จำนวน 436 โรงเรียน ตั้งกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ 50 สำนักงานเขต มีจำนวนข้าราชการครูและนักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ดังนี้ (สำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2551)

ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนข้าราชการครู

ข้าราชการครู	จำนวน
ครูเพศชาย	3,622 คน
ครูเพศหญิง	10,987 คน
รวม	14,609 คน

ตารางที่ 2.2 แสดงจำนวนตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	จำนวน
ผู้อำนวยการ	435 คน
รองผู้อำนวยการ	670 คน
ครู คศ. 1	6,447 คน
ครู คศ. 2	6,881 คน
ครู คศ. 3	173 คน
ครู คศ. 4	3 คน
รวม	14,609 คน

ตารางที่ 2.3 แสดงจำนวนนักเรียน

ชั้น	เพศชาย	เพศหญิง	รวมชาย-หญิง	รวมทั้งหมด
อนุบาล 1	15,811 คน	14,879 คน	31,305 คน	60,947 คน
อนุบาล 2	15,494 คน	14,763 คน	29,642 คน	
ประถมศึกษาปีที่ 1	21,113 คน	19,479 คน	40,592 คน	255,315 คน
ประถมศึกษาปีที่ 2	20,069 คน	18,999 คน	39,068 คน	
ประถมศึกษาปีที่ 3	20,422 คน	19,145 คน	39,567 คน	
ประถมศึกษาปีที่ 4	22,906 คน	21,239 คน	44,145 คน	
ประถมศึกษาปีที่ 5	23,893 คน	22,284 คน	46,177 คน	
ประถมศึกษาปีที่ 6	23,463 คน	22,303 คน	45,766 คน	
มัธยมศึกษาปีที่ 1	5,094 คน	4,298 คน	9,392 คน	25,293 คน
มัธยมศึกษาปีที่ 2	4,277 คน	3,800 คน	8,077 คน	
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3,420 คน	3,393 คน	6,812 คน	
มัธยมศึกษาปีที่ 4	255 คน	204 คน	459 คน	
มัธยมศึกษาปีที่ 5	177 คน	155 คน	332 คน	
มัธยมศึกษาปีที่ 6	113 คน	107 คน	220 คน	
รวม	176,507	165,048	341,555 คน	

สำหรับในเขตบางกอกน้อย มีโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนวัดบางขุนนนท์

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางจรรยา คันทรเศรษฐ์ เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 55 คน มีจำนวนห้องเรียน 2 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 127 คน มีจำนวนห้องเรียน 6 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 5 คน เพศหญิง 6 คน รวมจำนวน 11 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน มีพื้นที่ 358 ตารางวา อยู่ในบริเวณวัด ทิศตะวันตกจดทางรถไฟสายใต้ ทิศตะวันออกจดถนนบางขุนนนท์ ทิศเหนือ จดหอพักคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ทิศใต้เป็นชุมชน โรงเรียนได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนมาเป็นเวลา 68 ปี ได้รับการพัฒนา อาคารสถานที่ให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ร่มรื่น และปลอดภัย มี

อุปกรณ์การเรียนที่ทันสมัยเหมาะสม มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนได้จัดกิจกรรมเด่นๆ ที่สำคัญ เช่น กิจกรรมกระบอกลูกไม้ไผ่พาเพลิน (วงอังกะลุง) กิจกรรมค่ายวิทยาศาสตร์ (ค่ายกลางวัน)

2. โรงเรียนวัดเจ้าอาม

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางสาวลำไย ก้อนดี เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 121 คน มีจำนวนห้องเรียน 5 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 224 คน มีจำนวนห้องเรียน 8 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 1 คน เพศหญิง 14 คน รวมจำนวน 15 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน มีเนื้อที่ 1 ไร่ 2 งาน อยู่ในบริเวณวัด รั้วด้านเหนือของโรงเรียนติดกุฏิสงฆ์ มีถนนบางขุนนนท์ผ่านที่ตั้งวัด ส่วนทางด้านใต้เป็นสวนผลไม้ มีทางรถไฟตัดผ่าน รอบๆ โรงเรียน สภาพชุมชน มีบ้านเรือนล้อมรอบอยู่หนาแน่น มีอาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภค ทางด้านตะวันออกของโรงเรียนมีวัดบางขุนนนท์อยู่ใกล้เคียง ส่วนทางด้านทิศตะวันตกของโรงเรียนมีสถานที่สำคัญใกล้เคียงคือกรมบังคับคดี จุดเด่นของโรงเรียนวัดเจ้าอาม มีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวปฏิรูปการศึกษา

3. โรงเรียนวัดดงมูลเหล็ก

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางสาวรจนา ดันตวิจิตเวช เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 99 คน มีจำนวนห้องเรียน 4 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 236 คน มีจำนวนห้องเรียน 9 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 3 คน เพศหญิง 11 คน รวมจำนวน 14 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2479 เดิมชื่อ “โรงเรียนเทศบาลตำบลโพธิ์เรียง 1” ตั้งอยู่เลขที่ 69/2 ซอยวัดดงมูลเหล็ก แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ 1 ไร่ 2 งาน 55 ตารางวา อยู่ในบริเวณวัดดงมูลเหล็ก สภาพชุมชนรอบๆ โรงเรียนประกอบด้วย โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลธนบุรี ตลาดสดพรานนกแหล่งขายส่ง สินค้าอุปโภคบริโภค ฐานทัพเรือกรุงเทพ และย่านธุรกิจที่อยู่เรียงรายรอบบริเวณโรงเรียน

4. โรงเรียนวัดบางเสาธง

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางอรุณี ไชยบุตร เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 98 คน มีจำนวนห้องเรียน 4 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 274 คน มีจำนวนห้องเรียน 11 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 3 คน เพศหญิง 8 คน รวมจำนวน 11 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน ตั้งอยู่เลขที่ 834 ซอยจรูญสนิทวงศ์ 19 เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีเนื้อที่ 86 ตารางวา เป็นพื้นที่ของวัดบางเสาธง โรงเรียนไม่มีใบกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เปิดเรียนครั้งแรกเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2476 โดยมีขุนสง่าบุรี เป็นประธานเปิด นายวุฒิ เนตรสำราญ เป็นครูใหญ่คนแรก มีนักเรียนทั้งหมด 47 คน เปิดทำการสอน 3 ชั้นเรียน คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โดยใช้ศาลาการเปรียญของวัดบางเสาธงเป็นสถานที่เรียน และให้ชื่อโรงเรียนแต่เดิมว่า โรงเรียนประชาบาลตำบลบางขุนศรี 1 บริเวณโรงเรียนคับแคบไม่มีสถานที่ให้นักเรียนเล่น สภาพของนักเรียนส่วนใหญ่ มาจากครอบครัวที่ฐานะค่อนข้างยากจนมีหลากหลายอาชีพ สภาพชุมชน โดยรอบโรงเรียนมีฐานะแตกต่างกัน ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย และรับจ้าง โรงเรียนได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากชุมชนและกรมการศึกษาเป็นอย่างดี

5. โรงเรียนวัดปฐมบุตรอิสราวม

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางจิรภา มาลัยธรรม เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 78 คน มีจำนวนห้องเรียน 3 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 198 คน มีจำนวนห้องเรียน 6 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 3 คน เพศหญิง 8 คน รวมจำนวน 11 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน ตั้งอยู่ในบริเวณวัดปฐมบุตรอิสราวม มีเนื้อที่ 203 ตารางวา โดยด้านหน้าอาคารเรียนมีโบสถ์ วิหาร และลานวัด ใช้เป็นที่จอดรถของชุมชนที่อาศัยอยู่หลังวัดและหลังโรงเรียน เป็นชุมชนที่หลากหลาย เนื่องจากโรงเรียนมีอาคารเรียนเดียว และมีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น เพราะประชาชนประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจ จึงนำบุตรหลานมาเข้าเรียนที่โรงเรียนมากขึ้น ทำให้โรงเรียนต้องปรับปรุงชั้นล่างของอาคารเรียนซึ่งเป็นที่ดินโล่งเป็นห้องประชุมผู้บริหารโรงเรียน ห้องสำนักงาน และห้องประชุมของโรงเรียน และเนื่องจากโรงเรียนมีพื้นที่ค่อนข้างคับแคบ ไม่มีสนามโรงเรียน จึงต้องใช้ลานวัดเป็นสถานที่ทำกิจกรรมภาคเช้า และสนามเด็กเล่น

6. โรงเรียนวัดคูสุทธิตาราม

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นายชนะ สันติสวัสดิ์ เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 180 คน มีจำนวนห้องเรียน 6 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 548 คน มีจำนวนห้องเรียน 16 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 3 คน เพศหญิง 8 คน รวมจำนวน 11 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ตั้งอยู่เลขที่ 9/13 ซอยวัดคูสุทธิตาราม ถนนสมเด็จพระปิ่นเกล้า แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ 1 ไร่ 3 งาน 75 ตารางวา ซึ่งเป็นที่ดินของวัดคูสุทธิตาราม โดยทางวัดอนุญาตให้ตั้งโรงเรียนเมื่อ

พ.ศ.2462 โฉนดที่ดินรวมกับของวัดคูสิตาราม ทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันตก ติดกับชุมชน ทิศตะวันออกติดกับวัดคูสิตาราม

7. โรงเรียนวัดพระยาทำ

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นาควงสุมาลย์ ชื่นชูจิตร เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 47 คน มีจำนวนห้องเรียน 2 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 67 คน มีจำนวนห้องเรียน 4 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 2 คน เพศหญิง 6 คน รวมจำนวน 8 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียนวัดพระยาทำเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในซอยวัดพระยาทำ มีพื้นที่ 170 ตารางวา ซึ่งเป็นที่ดินของวัดพระยาทำ ด้านหลังติดกับคลองบ้านขมิ้น ด้านตะวันออกเป็นโรงเรียนประถมทวิธาภิเศก ด้านตะวันตกเป็นโรงเรียนโฆมิตสโมสร ส่วนทางด้านทิศใต้ติดกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร การจัดการเรียนการสอนเป็นแบบรวมชั้น เนื่องจากมีนักเรียนน้อย สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนอาศัยเช่าที่วัดทั้งหมด และห่างโรงเรียนเล็กน้อย มีการประกอบอาชีพเพื่อมมะตุมและเปลือกส้มโอขายเป็นอาชีพหลัก มีชื่อเสียงมานาน จนมีชื่อซอยว่า “ซอยมะตุม”

8. โรงเรียนวัดโพธิ์เรียง

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางสุนันท์ ล้อมเจริญ เปิดสอนระดับชั้นอนุบาล ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 113 คน มีจำนวนห้องเรียน 4 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 278 คน มีจำนวนห้องเรียน 11 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 4 คน เพศหญิง 14 คน รวมจำนวน 18 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน ตั้งอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง อยู่ใกล้วัดโพธิ์เรียงในซอยจรูญสนิทวงศ์ 18 ถนน จรูญสนิทวงศ์ และถนนผ่านหน้าโรงเรียนเป็นทางลัดไปยังวัดชินโรส ออกสู่ถนนอิสรภาพได้ มีพื้นที่โรงเรียน 1 ไร่ 49 ตารางวา ประวัติเดิมเป็นโรงเรียนเอกชน ดำเนินการโดยนายระไว ปิยะทัฬหี เริ่มเปิดการสอนตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม 2501 ต่อมาได้โอนกิจการทั้งหมดให้แก่กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2521 มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บริเวณภายในโรงเรียนบรรยากาศร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบ นักเรียนทุกคนมีวินัย สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน เป็นชุมชนหนาแน่น ที่อยู่อาศัยมีลักษณะเป็นบ้านเช่าอยู่รวมกันหลายครอบครัว การจราจรหน้าโรงเรียนเป็นถนนซอยแคบ มีรถมอเตอร์ไซค์รับจ้างวิ่งตลอดเวลา เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

9. โรงเรียนวัดมะลิ

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางสาวสมพร นันทวิจิตรณ์ เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 146 คน มีจำนวนห้องเรียน 6 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 451 คน มีจำนวนห้องเรียน 13 ห้องเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนนักเรียน 165 คน มีจำนวนห้องเรียน 6 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 10 คน เพศหญิง 23 คน รวมจำนวน 33 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน เป็น โรงเรียนขยายโอกาส ตั้งอยู่สุดซอยเจริญสนิทวงศ์ 37 (ซอยแม่คโครเจริญสนิทวงศ์) อยู่ในบริเวณวัดมะลิ มีพื้นที่ 4 ไร่ 2 งาน ด้านรอบโรงเรียนเป็นสวนทั้งหมด ด้านหน้าโรงเรียนเป็นถนนซอยมาสุดทางที่หน้าโรงเรียน สองข้างถนนเป็นบ้านพักอาศัยของประชาชนในชุมชน

โรงเรียนวัดมะลิ เดิมเป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2476 ได้เปลี่ยนมาสังกัดกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2516 จนถึงปัจจุบัน นักเรียนส่วนใหญ่มีบ้านพักอาศัยอยู่ใกล้โรงเรียน บริเวณพื้นที่ของโรงเรียนเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีสนามกีฬาเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน และเหมาะสมกับการทำกิจกรรมต่างๆ

10. โรงเรียนวัดยางสุทธาราม

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางศิริลักษณ์ ปณิธานธรรม เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 297 คน มีจำนวนห้องเรียน 10 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 934 คน มีจำนวนห้องเรียน 24 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 9 คน เพศหญิง 36 คน รวมจำนวน 45 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2597 ตั้งอยู่เลขที่ 767/92-94 ซอยวัดยางสุทธาราม ถนนพรานนก แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ 2 ไร่ 3 งาน 22 ตารางวา อยู่ติดกับวัดยางสุทธาราม อยู่ใกล้กับสถานีรถไฟปรับอากาศสายใต้เก่า ถัดออกไปเป็นตลาดสดพรานนก ไม่ไกลจากโรงพยาบาลศิริราช สภาพชุมชน เป็นชุมชนแออัด บ้านเช่า คอนโดมิเนียมอยู่รายรอบโรงเรียนอย่างหนาแน่น

11. โรงเรียนวัดวิเศษการ

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางสาวรัชณี ประภาสพงศ์ เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 102 คน มีจำนวนห้องเรียน 4 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 278 คน มีจำนวนห้องเรียน 12 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 3 คน เพศหญิง 20 คน รวมจำนวน 23 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน ตั้งอยู่เลขที่ 42/3 ถนนพรานนก แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ด้านหน้าโรงเรียนติดกับวัดวิเศษการ มีพื้นที่ 1 ไร่ 3 งาน 91 ตารางวา ด้านหลังใกล้กับวัดนิมิตทายิกาวาส มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จัดกิจกรรมเด่นที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น โครงการวิทยาศาสตร์ โครงการโรงเรียนสีขาวด้านยาเสพติด ฯลฯ สภาพชุมชนมีความหลากหลาย รอบ ๆ โรงเรียนประกอบด้วยโรงพยาบาลศิริราช สถานีรถไฟบางกอกน้อย ตลาดสดรถไฟ ตลาดบางกอกน้อย และตลาดพรานนกเป็นศูนย์กลางการขายสินค้าอุปโภคบริโภคหลากหลาย นอกจากนี้ยังมีบ้านเรือนรายล้อมรอบโรงเรียนอย่างหนาแน่น เปิดสอนครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2476 มีชื่อว่า “โรงเรียนประชาบาลตำบลบ้านช่างหล่อ”

12. โรงเรียนวัดศรีสุदारาม

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นายสมหมาย พรหมถาวร เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 116 คน มีจำนวนห้องเรียน 4 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 329 คน มีจำนวนห้องเรียน 11 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 2 คน เพศหญิง 17 คน รวมจำนวน 19 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน ตั้งอยู่ในซอยวัดศรีสุदारาม ถนนบางกอกน้อย – ตลิ่งชัน แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ด้านทิศใต้ติดกับคลองบางกอกน้อย มีพื้นที่ 1 ไร่ 2 งาน 6 ตารางวา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา มีประวัติมายาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ.2476 เป็นโรงเรียนประชาบาลสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ภายหลังได้โอนมาขึ้นกับเทศบาลธนบุรี ประชาชนนิยมพาบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน สภาพของโรงเรียนร่มรื่น ปริมาณนักเรียนกับขนาดพื้นที่เปรียบเทียบแล้วค่อนข้างจะคับแคบ แต่ยังมีสนามและบริเวณได้ใช้จัดกิจกรรมต่างๆ

13. โรงเรียนวัดสุวรรณคีรี

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางสาวมะลิวัลย์ ตั้งลักณวิชัย เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 154 คน มีจำนวนห้องเรียน 6 ห้องเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 183 คน มีจำนวนห้องเรียน 7 ห้องเรียน มีจำนวนห้องเรียน 11 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 1 คน เพศหญิง 15 คน รวมจำนวน 16 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน ตั้งอยู่เลขที่ 796/1 ซอยรุ่งประชา ถนนบรมราชชนนี แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ 2 ไร่ อยู่ติดกับวัดสุวรรณคีรี (วัดจี้เหล็ก) โดยมีคลองบางกอกน้อยผ่านทางด้านทิศใต้ โรงเรียนอยู่ห่างจากถนนสายหลัก

(ถนนบรมราชชนนี) ประมาณ 500 เมตร เข้ามาในซอยรุ่งประชา จนสุดซอย รอบๆ โรงเรียนด้านทิศตะวันออก มีโรงพยาบาลเจ้าพระยา ซึ่งเป็นโรงพยาบาลของเอกชน สภาพชุมชนรอบๆ มีความหลากหลาย เช่น บ้านเรือนริมฝั่งคลอง คอนโดมิเนียม และธุรกิจเอกชนต่างๆ

โรงเรียนได้เปิดทำการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2477 โดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนประชาบาล ตำบลบางบำหรุ 2” โรงเรียนมีสนามให้นักเรียนออกกำลังกาย มีสวนวิทยาศาสตร์ สวนสมุนไพร เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นห้องเรียนธรรมชาติ ให้ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ และมีพื้นที่สวยงามเป็นที่พึงพอใจกับผู้พบเห็น

14. โรงเรียนวัดสุวรรณาราม

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางสาวนันทิยา กังเกิด เปิดสอนระดับชั้นอนุบาล ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 175 คน มีจำนวนห้องเรียน 7 ห้องเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 775 คน มีจำนวนห้องเรียน 23 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 3 คน เพศหญิง 27 คน รวมจำนวน 30 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน ตั้งอยู่ 375/2 ซอยจรัลสนิทวงศ์ 32 ถนนจรัลสนิทวงศ์ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ 2 ไร่ 3 งาน 58 ตารางวา อยู่ในย่านชุมชนแออัดขนาดใหญ่ ใกล้สำนักงานเขตบางกอกน้อย ด้านขวาของโรงเรียนเป็นสถานีรถไฟบางกอกน้อย และโรงพยาบาลศิริราช ด้านซ้ายมือเป็นคลองบางกอกน้อยและวัดสุวรรณาราม-ราชวรวิหาร เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่ผู้ปกครองนำบุตรหลาน เข้าเรียนเป็นจำนวนมาก การคมนาคมค่อนข้างสะดวกสามารถเดินทางได้ทั้งทางน้ำ ทางรถยนต์ และทางรถไฟ มีประวัติและชื่อเสียงในด้านการจัดการเรียนการสอนมาช้านาน นักเรียนได้รับรางวัลต่างๆมากมาย โดยเฉพาะในด้านวิชาการ ด้านกิจกรรมสร้างเสริมลักษณะนิสัย และให้บริการชุมชนในทุกๆ ด้าน

15. โรงเรียนวัดอัมพวา

ผู้บริหารโรงเรียน ชื่อ นางสาวสุชาดา พิกุลหอม เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นอนุบาลมีจำนวนนักเรียน 152 คน มีจำนวนห้องเรียน 6 ห้องเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน 325 คน มีจำนวนห้องเรียน 11 ห้องเรียน มีข้าราชการครู เพศชาย 5 คน เพศหญิง 13 คน รวมจำนวน 18 คน

ลักษณะสภาพของโรงเรียน ตั้งอยู่ในชุมชนวัดอัมพวา อยู่ใกล้วัดอัมพวาในซอยจรัลสนิทวงศ์ 22 ถนนจรัลสนิทวงศ์ และถนนผ่านหน้าโรงเรียนเป็นทางลาดไปยังถนนอิสรภาพ ใกล้ขนส่งทหารเรือ มีพื้นที่ 1 ไร่ 3 งาน 80 ตารางวา ก่อตั้งในปี พ.ศ.2476 ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของวัดอัมพวา โดยวัดอัมพวาให้ใช้พื้นที่ร่วมกับศูนย์เยาวชนอัมพวา เดิมมีชื่อว่าโรงเรียนประชาบาลสวนอนันต์และตำบลโพธิ์เรียง ภายหลังโอนไปสังกัดเทศบาลธนบุรีและ เทศบาลนครหลวง

กรุงเทพมหานคร มีร้อยโทซึ่งทำหน้าที่ครูใหญ่คนแรก ปัจจุบันสังกัดกรุงเทพมหานคร สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียนเป็นชุมชนหนาแน่น ที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นบ้านเช่าอาศัยอยู่ร่วมกันหลายครอบครัว การจราจรหน้าโรงเรียนเป็นถนนซอยแคบ คนในชุมชนจะมาใช้สถานที่ภายในโรงเรียนทำกิจกรรมเดินแอโรบิก เล่นฟุตบอลในตอนเย็น ในตอนเช้าชมรมผู้สูงอายุจะใช้สถานที่ภายในโรงเรียนออกกำลังกาย ทุกวัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

เพ็ญศิริ ลักษณ์งาม (2537, หน้า 91-100) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนเขตการศึกษา 9 พบว่า โรงเรียนร้อยละ 59.52 ไม่มีโรงอาหาร ร้อยละ 73.50 ไม่มีโรงครัว ร้อยละ 85.71 มีที่นั่งรับประทานอาหารไม่เพียงพอ ในโรงเรียนขนาดเล็กจัดทำอาหารกลางวันโดยครูและนักเรียนจัดเป็นเวรสูงถึงร้อยละ 95.24 ความร่วมมือของผู้ปกครองอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนส่วนใหญ่นำผลผลิตทางการเกษตรกรรมมาใช้ในการประกอบอาหารกลางวันแต่ไม่เพียงพอ และน้ำที่ใช้ในการเกษตรกรรมก็ไม่เพียงพอ สำหรับปัญหาในการดำเนินงานมีดังนี้ ความล่าช้าของงบประมาณ ขาดความรู้และประสบการณ์ บุคลากรมีน้อยไม่เพียงพอ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ จำนวนเด็กที่ต้องให้ความช่วยเหลือมีจำนวนมาก

บุญเลิศ เสนิยวงศ์ ณ อยุธยา (2537, หน้า 145) ศึกษาเรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 1 พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนการบริหารโครงการอาหารกลางวัน และพบว่ามีปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ ปัญหาด้านสถานที่ในการเก็บอาหาร สถานที่เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ ขาดโต๊ะ เก้าอี้ ปัญหาด้านผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีงานด้านการสอนหนักมากเมื่อต้องรับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันเพิ่มขึ้นอีก ทำให้มีเวลาในการปฏิบัติงานด้านนี้น้อยลง ปัญหาด้านการเดินทาง เนื่องจากระยะทางระหว่างโรงเรียนกับตลาดห่างไกลกันมาก ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงเสียเวลามาก โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก และปัญหาการวางแผนการบริหารโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน พบว่า ขาดข้อมูลที่จำเป็นในการวางแผนดำเนินงาน

ศิริลักษณ์ อุปวาณิช (2540, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “การสำรวจภาวะโภชนาการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะโภชนาการ ของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดสุโขทัย” ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษา มีน้ำหนักตัวปกติ ร้อยละ 76.70 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน

ร้อยละ 16.00 และน้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน ร้อยละ 7.30 นักเรียนจากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลและนักเรียนจากโรงเรียนนอกเขต มีภาวะโภชนาการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงและระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าบริโภคนิสัยเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับภาวะโภชนาการของนักเรียน โดยพบว่านักเรียนกลุ่มที่มีน้ำหนักสูงกว่ามาตรฐาน มีการรับประทานอาหารทั้ง 3 มื้อและอาหารว่างเป็นประจำมากกว่านักเรียนกลุ่มที่มีน้ำหนักปกติและน้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐาน ส่วนปัจจัยด้านครอบครัว พบว่า ผู้จัดเตรียมอาหารในครอบครัวส่วนใหญ่ คือมารดาภาวะโภชนาการของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในครอบครัว ซึ่งได้แก่ ระดับการศึกษาและอาชีพของบิดา-มารดานักเรียน ตลอดจนระดับรายได้ของครอบครัว ดังนั้น การส่งเสริมภาวะโภชนาการในเด็กวัยเรียนจึงควรให้ความสำคัญต่อการให้โภชนศึกษาแก่นักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียน รวมทั้งควรให้การส่งเสริมสนับสนุน โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ในเขตชนบท และเพื่อจะได้ทราบถึงแนวโน้มของการเจริญเติบโตของเด็กวัยเรียน จึงควรมีการบันทึกข้อมูลการเฝ้าระวังภาวะการเจริญเติบโตของเด็กวัยเรียนในส่วนของนักเรียนที่มีน้ำหนักสูงกว่าเกณฑ์ไว้ด้วย

ดาวรุ่ง คีรีแสง (2541, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง “สภาพและปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีคณะกรรมการดำเนินงานมากกว่า 5 คน วางโครงการจัดอาหารกลางวันเป็นรายปี มีการประเมินผลโครงการในปลายปีการศึกษา แรงงานใช้แม่ครัวจ้าง ได้รับงบประมาณจากกรุงเทพมหานคร การจัดสรรเงินให้นักเรียนขาดแคลนไม่เพียงพอ สถานที่ประกอบอาหารได้แก่ โรงอาหารซึ่งอยู่ในสภาพพอใช้ได้ สถานที่รับประทานอาหารของนักเรียนคือโรงอาหารและจะพักรับประทานอาหารไม่พร้อมกัน สถานที่รับประทานอาหารของนักเรียนคือโรงอาหารและจะพักรับประทานอาหารไม่พร้อมกัน สถานที่เก็บล้างภาชนะเป็นสัดส่วนถูกสุขลักษณะ อุปกรณ์และภาชนะใช้ประกอบอาหารที่เพียงพอ ใช้ภาชนะเป็นที่ใช้ซ้ำอาหาร การประเมินผลโครงการ ทำเป็นรายเดือน ประเมินโดยสังเกตการรับประทานอาหารของนักเรียน สำหรับปัญหาในการบริหารโครงการอาหารกลางวัน พบว่า รูปแบบการดำเนินงานในการจัดโครงการ บุคลากร งบประมาณ การเงิน วัสดุอุปกรณ์ การติดตามประเมินผลโครงการมีปัญหาในระดับน้อย ส่วนด้านอาคารสถานที่ มีปัญหาในระดับปานกลางและเมื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันตามขนาดของโรงเรียนแล้ว พบว่า ด้านงบประมาณ โรงเรียนขนาดกลางมีปัญหางบประมาณมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กที่นัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร (2541) ได้ทำการศึกษาสภาพและผลสำเร็จของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดกรุงเทพมหานครที่อยู่บริเวณพื้นที่เขตชั้นในกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนร้อยละ 71.9 จัดโครงการอาหารกลางวันโดยมีนโยบายเน้นคุณภาพของอาหาร โรงเรียนร้อยละ 62.5 จัดบริการอาหารกลางวันเองโดยไม่มีร้านค้าเอกชนร่วมบริการ

จักรพงษ์ บุญเลิศ (2541, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง “สภาพการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงราย” ผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนได้มีการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติและหลักเกณฑ์การดำเนินงานด้านงบประมาณอยู่ในระดับมาก มีสถานที่ให้นักเรียนได้รับประทานอาหาร และประกอบอาหารอย่างเหมาะสม ทุกโรงเรียนมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนมีการจัดทำอาหารกลางวันที่เปิดเรียนโดยได้คำนึงถึงคุณค่าและโภชนาการ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู-อาจารย์ เป็นผู้initiateและประเมินผลในภาพรวมมีปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากกระทรวงศึกษาธิการไม่เพียงพอแก่การดำเนินงาน

ผาสุข อุทัย (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาชายแดนไทย - กัมพูชา จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดโครงการอาหารกลางวันแบบโรงเรียนจัดบริการเอง และผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนส่วนใหญ่ นักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติจริงได้อย่างสม่ำเสมอ สามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนภายหลังจากดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าและถูกหลักโภชนาการ มีลักษณะนิสัยดี เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร ความสะอาด การทำงานเป็นกลุ่ม ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อ พฤติกรรมในการรับประทานอาหารของนักเรียนรู้จักแบ่งปันอาหารซึ่งกันและกัน โรงเรียนมีการให้ความรู้ด้านโภชนาการศึกษากับชุมชนโดยตรง

กมล วัฒนายิ่งเจริญชัย (2541, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

(1) คุณลักษณะของนักเรียน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 12 ปี มีความรู้ด้านโภชนาการ สุขภาพดีไม่เจ็บป่วย บิดามารดาจบชั้นประถมศึกษา บิดาประกอบอาชีพรับจ้าง มารดาประกอบอาชีพเกษตรกร มารดาส่วนใหญ่ไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน รายได้ต่อคนต่อเดือน ต่ำกว่า 2,000 บาท มีความเพียงพอของรายได้และผลผลิตเป็นครอบครัวขนาดกลางมีสมาชิก 5-7 คน มีการย้ายถิ่นระยะสั้นของบิดาและ/หรือมารดา ด้านบริโภคนิสัย ส่วนใหญ่มีการบริโภคอาหาร ความชอบอาหารและความเชื่อเกี่ยวกับอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ รวมทั้งมี

การรับประทานอาหารเช้า 3 มื้อต่อวัน ได้รับอิทธิพลเกี่ยวกับการรับประทานอาหารที่ถูกต้องจากครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือ ครู เพื่อนและสื่อมวลชน ตามลำดับ

สำหรับภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนประถมศึกษา การประเมินโดยใช้เกณฑ์น้ำหนักต่ออายุ มีภาวะโภชนาการปกติร้อยละ 83.8 ภาวะขาดสารอาหารร้อยละ 16.2

(2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนประถมศึกษา ทดสอบโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์เพียร์สัน พบว่า ความรู้ด้านโภชนาการ ประวัติความเจ็บป่วย ความเพียงพอของรายได้และผลผลิต การบริโภคอาหาร ความชอบอาหาร ความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร จำนวนมื้อที่รับประทานใน 1 วัน และอิทธิพลจากครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(3) ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนประถมศึกษา ทดสอบโดยการวิเคราะห์จำแนกประเภทแบบขั้นตอน พบว่า ความชอบอาหาร ความรู้ด้วยโภชนาการ ประวัติความเจ็บป่วย ความเพียงพอของรายได้และผลผลิต อิทธิพลจากครอบครัว การบริโภคอาหาร รายได้ต่อเดือนต่อคน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อภาวะโภชนาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ศตวรรษ พลมณี (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ทฤษฎีอรรถประโยชน์พหุลักษณะในการจัดลำดับความสำคัญของรูปแบบโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน” โดยใช้แบบสอบถามกับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 17 โรงเรียน ผลการวิจัยสรุปว่า คุณลักษณะที่ใช้ในการจัดลำดับความสำคัญของรูปแบบโครงการอาหารกลางวันจะอยู่ภายใต้คุณลักษณะหลัก 4 ประการ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านการบริหารและดำเนินงาน 3) ด้านอาหารและโภชนาการและ 4) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน รูปแบบโครงการอาหารกลางวันที่มีอรรถประโยชน์รวมสูงสุด คือ แบบโรงเรียนจัดบริการเอง รองลงมาคือ แบบโรงเรียนจัดจ้างผู้ประกอบอาหารโดยการกำกับของโรงเรียน แบบครัวกลาง แบบให้พ่อค้าแม่ค้าเข้ามาขายและแบบให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้านตามลำดับ ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการมีความคิดเห็นต่อเทคนิคเอ็มแอลยูทีในด้านวิธีการปฏิบัติ ด้านผลการตัดสินใจของการเลือกรูปแบบโครงการอาหารกลางวัน และด้านความพึงพอใจอยู่ระดับมาก

ปรียัติ วงศ์เบสร์ (2542, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “ระบบการจัดโครงการเกษตรเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบ้านอีถูด สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกุสุมาลย์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

(1) ด้านปัจจัยนำเข้า โรงเรียนบ้านอึกุด ได้ดำเนินการโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่วันที่ 24 พฤศจิกายน 2535 เป็นต้นมา โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหลายฝ่าย คือ สำนักพระราชวัง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดสกลนคร หน่วยงานเอกชน และผู้มีจิตศรัทธาส่งผลให้โรงเรียนบ้านอึกุด มีงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ แรงงานตลอดจนวิธีการในการดำเนินการ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดกิจกรรมลงในแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน 5 แผน 19 โครงการ ทำให้โรงเรียนมีผลผลิตทางเกษตรประกอบอาหารกลางวันและให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันได้ทุกคนทุกวัน ปัญหาที่สำคัญที่พบคือ งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ยังไม่เพียงพอส่งผลให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อโครงการอาหารกลางวัน สาเหตุเนื่องจากโรงเรียนได้รับงบประมาณจากส่วนราชการเท่าเทียมกับโรงเรียนอื่น แต่สภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเกษตร จึงเป็นเหตุให้ต้องใช้งบวัสดุอุปกรณ์และน้ำมากกว่าที่อื่น การแก้ไขทางโรงเรียนพยายามของงบประมาณเพื่อสร้างระบบระบายน้ำในการเกษตร ขอพันธุ์ปลาจากสถานีประมงน้ำจืดจังหวัดสกลนคร เพิ่มเติมและขอการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน ชุมชนและผู้มีศรัทธาเป็นครั้งคราวเท่าที่จะทำได้

(2) ด้านกระบวนการ โรงเรียนบ้านอึกุดได้จัดให้มีกิจกรรมการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันโรงเรียน คือ โครงการปลูกพืชผักสวนครัว โครงการประมงโรงเรียน โครงการเลี้ยงสัตว์ปีก โครงการเลี้ยงสุกร โครงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และยังมีโครงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นอาหารกลางวัน เพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการประกอบกิจกรรมด้านการเกษตรและการผลิตอาหาร รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ก่อให้เกิดรายได้ ปัญหาสำคัญที่พบเกี่ยวกับการปลูกพืชผัก คือ ขาดแคลนน้ำ ดินไม่สมบูรณ์ ขาดปุ๋ยธรรมชาติ ปัญหาการเลี้ยงสัตว์คือ ใต้เนื้อสัตว์เพื่อประกอบอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการ ส่วนปัญหาการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร คือ บุคลากรมีจำกัด สภาพภูมิประเทศไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูก น้ำท่วมขังและแล้งจัด การแก้ปัญหาโรงเรียนพยายามยกดินสูงระหว่างระดับดินเดิมเพื่อการปลูกพืช ส่วนเรื่องน้ำได้จัดหางบประมาณท่อน้ำแบบน้ำหยดและสปริงเกอร์เพื่อประหยัดน้ำ แก้ปัญหาเนื้อสัตว์ไม่เพียงพอในการประกอบอาหาร โดยพยายามหาซื้อเนื้อสัตว์จากท้องถิ่นมาเสริม แก้ปัญหาการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรโดยระดมนักเรียนช่วยกันทำในช่วงที่มีวัตถุดิบมากตามฤดูกาล

(3) ด้านผลผลิต ผลการผลิตจากการดำเนินงานตามโครงการ แยกออกเป็น 3 ด้าน คือ อาหารกลางวัน ผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบส่งให้โครงการอาหารกลางวันจัดทำอาหารจนนักเรียนได้รับประทานทุกคนทุกวัน แม้จะไม่เพียงพอก็สามารถจัดดำเนินการได้ตลอดปี ทางด้านภาวะโภชนาการ ปรากฏว่า นักเรียนมีภาวะโภชนาการอยู่ในเกณฑ์ดี ส่งผลให้การเรียนดี

ขึ้น ส่วนความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระองค์ได้เสด็จเยี่ยมโรงเรียนบ้านอิกุดอีกครั้ง ในวันที่ 23 พฤศจิกายน 2538 พระองค์ทรงพอพระราชหฤทัยในการดำเนินงานตามโครงการพระราชดำริโดยทรงมีพระกระแสพระราชดำรัสว่า “โรงเรียนนี้จัดกิจกรรมได้ครบวงจร โรงเรียนสวยเป็นตัวอย่างของการจัดกิจกรรมเกษตรแก่โรงเรียนและชุมชน” ปัญหาสำคัญที่พบได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตรผลิตไม่ได้ทุกฤดูกาล เนื่องจากสภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร ด้านภาวะโภชนาการปัญหาเกี่ยวกับอุปนิสัยการรับประทานอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมชุมชน และช่วงปิดเทอมนักเรียนไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นเหตุให้การขาดสารอาหารและขาดไอโอดีนเพิ่มขึ้นในช่วงนั้น การแก้ปัญหาดำเนินการโดยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มปริมาณอาหารกลางวันและแนะนำให้นักเรียนผู้ปกครองทำการเกษตรในครอบครัว เพื่อลดการขาดสารอาหารในช่วงปิดเรียนด้วย

วิษณุ อุบลแก้ว (2543, หน้า 68-70) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดสุพรรณบุรี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับเห็นด้วย โดยครูที่ทำการสอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ครูที่เคยและไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันแตกต่างกัน แต่ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีภูมิลำเนาต่างกัน และมีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันไม่แตกต่างกัน สำหรับผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน และผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันแตกต่างกัน ส่วนครูหัวหน้ารับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันที่มีโรงเรียนขนาดต่างกันและครูหัวหน้ารับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันแตกต่างกัน

สุนิสา อ่ำพันธุ์เปรม (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวัน ตำบลสะกระโจอม อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยใช้กรณีศึกษาโรงเรียนดอกโสน กับโรงเรียนดอกสะเดา ผลการศึกษาพบว่า ทั้งสองโรงเรียนมีลักษณะทั่วไปคล้ายคลึงกัน ความแตกต่างที่สำคัญคือ โรงเรียนดอกโสนจัดทำอาหารกลางวันเอง ส่วนโรงเรียนดอกสะเดาจ้างเหมาให้บุคคลภายนอกจัดทำ ผลการศึกษาขบวนการและรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวันแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นบทบาทและแนวคิดของ

ผู้บริหาร ครู นักเรียน และการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงมีความแตกต่างกันในเชิงปฏิบัติตาม แนวนโยบายการวางแผนการดำเนินงาน การสร้างแรงกระตุ้นละจุดใจ พร้อมทั้งการประเมินผล สำหรับด้านปัญหาและอุปสรรคที่เหมือนกันคือ ชุมชนไม่มีเวลา ครูเสียเวลาสอนเด็กและไม่มี ความสามารถในการประกอบอาหาร นักเรียนไม่มีความสามารถในการประกอบอาหารและขาด ความรับผิดชอบ และงบประมาณมีไม่เพียงพอ ปัญหาและอุปสรรคที่แตกต่างกันคือ ครูโรงเรียน ดอกโสนมีความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่าโรงเรียนดอกสะเดา

ถนัด จำกลาง (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประเมินโครงการอาหาร กลางวัน ในโรงเรียนประถมศึกษาของอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น” ได้กล่าวถึงการประเมินปัจจัย เบื้องต้นของโครงการ (Input Evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับนำมาใช้ในการ ดำเนินโครงการ เช่น กำลังคนหรือจำนวนบุคคลที่ต้องใช้งบประมาณและแหล่งเงินทุนที่ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ อาคารสถานที่ เครื่องและครุภัณฑ์ การประเมินปัจจัยเบื้องต้น จะช่วย ในกาสรพิจารณาตัดสินใจว่าโครงการนั้นๆ มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการปฏิบัติที่จะทำให้ วัตถุประสงค์ของโครงการบรรลุหรือไม่และช่วยให้เกิดการวางแผน การจัดกิจกรรมอาหาร กลางวัน ได้อย่างเหมาะสมและจากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดอาหารกลางวันใน รูปแบบอาหารเพิ่มเติมและมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันเพียงพอ แต่มี งบประมาณไม่เพียงพอไม่ต่อเนื่องและพบว่าครูผู้รับผิดชอบโครงการส่วนใหญ่มีความรู้ในการจัด โครงการอาหารกลางวันในระดับต่ำ ส่วนนักเรียนมีความรู้ด้านโภชนาการและการจัดอาหาร กลางวันในระดับปานกลาง

กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานโครงการอาหารกลางวัน คือ ขั้นตอนการเบิกจ่ายเงิน ชำบซ้อนและทำให้เกิดความล่าช้า การบริหารจัดการโครงการระดับโรงเรียน มีรูปแบบการบริหาร จัดการ โครงการหลายรูปแบบ บางแห่งโรงเรียนไม่สามารถจัดอาหารให้นักเรียนได้ครบ 200 วัน บางแห่งเก็บเงินค่าอาหารเป็นรายเดือนหรือรายภาคการศึกษา บางแห่งได้รับงบสนับสนุน เพิ่มเติม ความแตกต่างกันในด้านนักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารและนักเรียนมีการ เจริญเติบโตสมวัยเพิ่มขึ้น

สมเกียรติ ชาญตะบะ (2548, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบโครงการ อาหารกลางวันแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนวัดผาทัง อำเภอบ้านไร่ สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการดำเนินงานโครงการ อาหารกลางวัน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้านโดยมีปัญหาด้านการจัดการ ด้านงบประมาณ ด้าน บุคลากร และด้านวัสดุอุปกรณ์ มีปัญหามากที่สุดถึงน้อยที่สุด ตามลำดับ ผลการจัดเวทีชาวบ้านด้วย

กระบวนการ เอไอซี (AIC) ทุกขั้นตอนของกระบวนการมีผลการประเมินในระดับผ่านยอดเยี่ยม การพัฒนารูปแบบโครงการอาหารกลางวันแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนาจาก ปัญหาปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันทั้ง 4 ด้าน โดยการจัดเวทีชาวบ้าน ได้มาตรการในการแก้ปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ดังนี้

(1) ด้านวัสดุอุปกรณ์

(1.1) อาคารสถานที่ ต้องจัดหาให้พอเพียง

(1.2) วัสดุประกอบอาหาร กลุ่มเวรที่ทำอาหารต้องเพิ่มปริมาณอาหาร

ประเภทเนื้อ

(2) ด้านบุคลากร ต้องจัดกิจกรรมกลุ่ม สร้างทีมงานจากเวทีชาวบ้านด้วย

กระบวนการเอไอซี (AIC)

(3) ด้านการจัดการ ต้องวางแผนดำเนินการ ชัดเจน โปร่งใส มีประสิทธิภาพ

ตรวจสอบได้

(4) ด้านงบประมาณ ต้องจัดทำบันทึกการใช้จ่าย มีระบบบัญชีชัดเจน และสมทบ

เงินเพิ่มสำหรับโครงการที่ต้องการแก้ปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ให้บรรลุผล ตามมาตรฐานนั้น มี 5 โครงการ ดังนี้

(4.1) โครงการครบเครื่องเรื่องเครื่องครัว

(4.2) โครงการเพิ่มคุณค่าทางอาหาร

(4.3) โครงการสร้างทีมงาน

(4.4) โครงการการมีส่วนร่วม

(4.5) โครงการสมทบทุนอาหารกลางวัน

การประกอบอาหารและขาดความรับผิดชอบ และงบประมาณไม่เพียงพอ ปัญหา และอุปสรรคที่แตกต่างกันคือ ครูโรงเรียนดอกโสนมีความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่าโรงเรียนดอก สะเดา

สรุป จากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน พอสรุปได้ว่า โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนในปีที่ผ่านมา นั้นประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการทำอาหาร ขาดโรงครัว โรงอาหาร ที่ถูกหลักสุขาภิบาล วัสดุดิบต่างๆ ที่ใช้ในการประกอบอาหารมีราคาแพง รวมไปถึงผู้บริหารและ ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันขาดความรู้ความเข้าใจที่จะดำเนินการ โครงการให้มี ประสิทธิภาพ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

เคล (Kale, 1981, p. 3808-A) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของนโยบายโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนกับภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียน เขตการศึกษา 2 แห่งรัฐฟลอริดา โดยทำการศึกษาจากโรงเรียนที่จัดบริการอาหารกลางวันให้กับนักเรียนทั้งหมด โรงเรียนที่มีบริการอาหารของโรงเรียนร่วมกับมีร้านค้ามาขายด้วย และโรงเรียนมีอนุญาตให้นักเรียนออกไปรับประทานอาหารนอกโรงเรียน การเก็บข้อมูลจากอาสาสมัคร 363 คน ซึ่งอายุระหว่าง 12 -16 ปี ในโรงเรียนชนเมืองและชนบทโดยควบคุมตัวอย่างให้มีสภาพทางเศรษฐกิจอายุเชื้อชาติใกล้เคียง ภาวะโภชนาการที่ต้องการศึกษา ใช้เกณฑ์ที่เป็นข้อเสนอแนะของโครงการอาหารกลางวันของรัฐบาลกลาง และมีการตรวจวิเคราะห์ผลทางชีวเคมีของวิตามินเอ วิตามินซี และเหล็กในเลือด ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างทางภาวะโภชนาการของนักเรียนชนบทกับโรงเรียนชนเมือง นักเรียนชายมีภาวะโภชนาการสูงกว่านักเรียนหญิง นอกจากนี้ ความแตกต่างระหว่างวิตามินเอ วิตามินซี และเหล็ก พบว่า นักเรียนในโรงเรียนที่จัดอาหารกลางวันให้มีความแตกต่างจากนักเรียนในโรงเรียนที่ไม่ได้จัดอาหารกลางวัน และนักเรียนที่รับประทานอาหารกลางวันโรงเรียนจัด มีความแตกต่างกันจากนักเรียนที่รับประทานอาหารนอกโรงเรียน

ลัตตุคา (Lattuca, 1981, p. 1025-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการดำเนินชีวิตที่มีต่อการไม่มีส่วนร่วมในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน จุดประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ของการดำเนินชีวิตระหว่างนักเรียนซึ่งรับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียนกับนักเรียนที่ไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยศึกษาจากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 206 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียนกับกลุ่มที่ไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียน และแบ่งแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเป็น 7 หมวดใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียนมีแนวโน้มว่าเป็นผู้ชอบกิจกรรมกับสมาชิกในครอบครัวที่แม่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน ส่วนนักเรียนที่รับประทานอาหารของโรงเรียน พบว่า เป็นเด็กที่รับประทานอาหารฟรี รับประทานอาหารกับครอบครัวเพียงวันละ 2 มื้อ และเด็กที่กลับไปบ้านไม่มีอาหารว่างรับประทาน

บร็อกแมน และกันเตอร์ (Borgman and Gunter, 1983, p. 1982-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยเน้นศึกษาเฉพาะคุณภาพของบุคลากรที่มีต่อประสิทธิผลในการบริหารโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน และพัฒนารูปแบบของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมอาหาร สถานที่ในการประกอบอาหาร โรงเรียนขนาดต่างๆ ในตำบลวางระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับโครงการอาหาร

กลางวันให้ง่ายและคล้ายคลึงกัน ผู้รับผิดชอบโครงการ คือ โภชนาการ ซึ่งขึ้นตรงต่ออาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการโรงเรียน ถ้าไม่พิจารณาถึงขนาดโรงเรียนแล้ว นโยบายการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะว่าโรงเรียนทุกขนาด ควรจ้างโภชนาการเป็นผู้ดำเนินการให้บริการอาหารกลางวันและผู้ประกอบอาหารควรได้ประกาศนียบัตรด้านอาหารและโภชนาการโดยเฉพาะ

เรีธมีเยอร์ (Rethmeyer, 1988, p. 1167-A) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะของโปรแกรมบริหารอาหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพในเมืองลอสแอนเจลิส (Characteristics of effective School Foodservice Programs) โดยศึกษากับหัวหน้าที่รับผิดชอบโปรแกรม และผู้อำนวยการโรงเรียนประจำตำบล 82 แห่ง สรุปผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบและวัดประสิทธิภาพที่มีความสัมพันธ์กันสูง 6 ด้าน ดังนี้

- (1) ภาพรวมของสถานบริการอาหารของโรงเรียนดำเนินได้ผลงานดี
- (2) อาหารที่บริการจากสถานบริการนี้ เป็นอาหารที่มีคุณภาพทางโภชนาการสูง
- (3) สถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้มีลักษณะที่ดี
- (4) สถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของนักเรียน
- (5) สถานบริการอาหารนี้ จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของคณะทำงานในท้องถิ่น
- (6) ทักษะที่ดีโดยส่วนรวมของนักเรียนในโรงเรียนที่มีโปรแกรมอาหารกลางวัน เป็นไปในเกณฑ์ดีและหลังจากวิเคราะห์ลักษณะของโปรแกรมที่ประสบความสำเร็จโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ได้ดังนี้คือ สถานบริการอาหารของโรงเรียนต้องปรับบางส่วนให้ตรงกับเป้าหมายของโรงเรียน ทักษะที่ดีของคณะทำงานที่ต้องบริการนักเรียน สถานบริการเหล่านี้จะต้องมีการชี้แจงให้เห็นข่าวสารกับนักเรียน ฝ่ายบริหาร โรงเรียนและชุมชน การตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับการบริการอาหารจะกระทำโดยผู้อำนวยการของสถานศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจแนวคิด ปัญหาต่างๆ ในการดำเนินโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาขั้นพื้นฐาน พอสรุปได้ว่าโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษายังคงประสบปัญหาในด้านต่างๆ มากมาย เนื่องจากการขาดปัจจัยที่เป็นส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ เริ่มตั้งแต่บุคลากร ทรัพยากร ความร่วมมือกับชุมชน รูปแบบการจัดอาหารกลางวัน ประเภทของโรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันที่ประสบความสำเร็จอย่าง

รวดเร็วยั่งยืนได้อยู่ที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนต้องมีความสามารถในการเชิญชวนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองสนับสนุนช่วยเหลือในการทำอาหารให้กับนักเรียนและบุคลากรที่เป็นส่วนสำคัญในการจัดอาหารกลางวันก็คือครูผู้รับผิดชอบในการจัดโครงการอาหารกลางวัน ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการและมีประสบการณ์ทางด้านคหกรรมศาสตร์ เพื่อจัดเตรียมรายการอาหารให้กับนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการ ทำให้การดำเนินงานประสบผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการโดยจะทำให้นักเรียนเจริญเติบโตสมวัยเพิ่มขึ้น และปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการในโรงเรียนประถมศึกษาลดลงจนกระทั่งในอนาคตพบว่าโรงเรียนประถมศึกษาไม่มีปัญหาของนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการและนักเรียนขาดแคลนอาหารกลางวันอีก รวมถึงนักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีมีมารยาท มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสามารถนำวิชาความรู้ที่ได้รับจากโครงการอาหารกลางวันไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี